

K R Á S A

N A Š E H O D O M O V A

ČASOPIS ČESKÉHO SVAZU OCHRÁNCŮ PŘÍRODY

PODZIM/ZIMA 2020

ROČNÍK XX (62)

**Přírodě blízké
rekultivace lomů**

**Srdcem
Českého krasu**

Soutok

**Péče o trvale
handicapovaná
zvířata**

Hutě Místo
pro přírodu

i v tomto čísle Krásy našeho domova je zvýšená koncentrace článků o orchidejích, neb Rok orchidejí ještě neskončil. Jelikož ale editorial mu byl věnován již minule, podíváme se tentokrát na jiné články.

Například na dvojici textů o přírodě blízké rekultivaci lomů. Jeden hodnotí současnou situaci více méně z pohledu těžařů, druhý přináší zkušenosti jedné ze základních organizací ČSOP. Byť by z nich mohl čtenář nabýt dojmu, že dnes jsou takovéto rekultivace již samozřejmostí, bohužel tomu tak není. Je pravda, že situace se zlepšuje, ale stále ještě škobrtá o řadu překážek. Autor těchto řádek by mohl vyprávět o dosud neukončené patnáctileté anabázi kolem změny rekultivačního plánu jedné staré cihelny...

Nelze se zcela vyhnout tématu koronaviru. Mnohé aktivity zkomplikoval, leckoho donutil hledat náhradní řešení. Velký problém mají například záchranné stanice, které svůj provoz kofinancují z ekologické výchovy. Nejviditelněji se tímto tématem zabývá vyprávění Bary Čechové ze života jednoho z MOPických oddílů (str. 17), avšak v pozadí probleskuje i v řadě dalších článků.

Honza Moravec

	SLOVO ÚVODEM	1
	CHRÁNÍME PŘÍRODU	
	DIVERZITA HUTÍ NA ŽITKOVÉ: CO BYLO, JE A BUDE (M. HÁJEK)	2
	SLOUPY SMRTI Z KRAJINY MIZÍ, POPÁLENÍ PTÁCI VŠAK NEUBÝVAJÍ! (P. STÝBLO)	5
	KRAJINA A LIDÉ	
	AKTUÁLNĚ ZE SOUTOKU (A. BARTOŠOVÁ)	6
	TĚŽBA A PŘÍRODĚ BLÍZKÁ REKULTIVACE (J. + J. ZAHRADNÍKOVI)	8
	PŘÍBĚH HADCOVÉHO LOMU (H. PÁNKOVÁ, K. KRÍŽ)	10
	EKOLOGICKÁ VÝCHOVA	
	ZPRACOVÁNÍ OVOCE JAKO SOUČÁST EKOLOGICKÉ VÝCHOVY (K. ŠTROSSOVÁ)	12
	POZITIVNÍ TRÉNINK ŽIVOČICHŮ V ZÁCHRANNÝCH STANICÍCH (A. KONVALINOVÁ)	14
	ODDÍLOVÉ VÝPRAVY V DOBĚ COVIDOVÉ (B. ČECHOVÁ)	17
	PRO DĚTI	
	PAPÍROVÉ ORCHIDEJE (I. DRÁSTALOVÁ, L. ŽAITLIKOVÁ)	18
	ZELENÉ PARAGRAFY	
	NOVINKY V ČESKÉM PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (M. DAMOHORSKÝ, P. HUMLÍČKOVÁ)	19
	NOVÝ STAVEBNÍ ZÁKON V POSLANECKÉ SNĚMOVNĚ (P. SVOBODA) ...	20
	NAUČNÉ STEZKY	
	STÁ LOKALITA BLÍŽ PŘÍRODĚ (J. MORAVEC)	22
	NAŠE ČINNOST	
	SETKÁNÍ ČLENŮ A PŘÁTEL ČSOP NA TŘEBOŇSKU (J. MORAVEC)	24
	ROK ORCHIDEJÍ (K. BUREŠOVÁ)	26
	KRÁL ARTUŠ – TÁBOROVÁ HRA (V. CHALOUPOKOVÁ)	28
	ZAJÍMAVÉ NÁLEZY ORCHIDEJÍ (J. HOLINKOVÁ, R. PROCHÁZKA)	29
	STALO SE	30
	LISTÁRNA	
	NEKROLOGY	31

FOTO NA OBÁLCE VSTAVAČ VOJENSKÝ Z HUTÍ / Pavla Hájková

Krásy našeho domova
časopis Českého svazu ochránců přírody

podzim/zima 2020 – ročník XX. (62.)

První číslo Krásy našeho domova vyšlo v roce 1904. Po padesátileté odmlce bylo jeho vydávání obnoveno v roce 2001.

Vychází dvakrát ročně.

Vydavatel: © Ústřední výkonná rada ČSOP

Adresa redakce: ČSOP – redakce KND, Michelská 5, 140 00 Praha 4 – Michle

telefon: 222 516 115, 222 511 494,
e-mail: knd@csop.cz, **web:** knd.csop.cz

Redakční práce: Jan Moravec

Korektura: Dita Misterková

Grafická úprava: Jana Štěpánová, studio RedGreenBlue

Redakční rada: Libor Ambrozek, Stanislava Bartošová, Pavel Bureš, Jan W. Jongepier, Leoš Lipp, Petra Orálková, Pavel Pešout, Ladislav Ptáček (předseda), Bohumil Reš, Petr Stýblo, Václav Záruba, Lenka Žaitliková

Tisk: PROTISK, s. r. o., České Budějovice

Uzávěrka tohoto čísla: 20. 11. 2020

Příspěvky do příštího čísla zasílejte na adresu redakce do **31. 1. 2021**

Inzerce přijímá redakce.

Za pravdivost, věcnou správnost a původnost příspěvků odpovídá autor. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátiť a stylisticky upravovat. Nevyžádané rukopisy a obrazový materiál se nevracejí. Příspěvky jsou publikovány bez nároku na honorář.

ISSN 1213-5488

evidenční číslo MK ČR: E 12567

Čestná rada ČSOP: Mgr. Miroslav Bobek, Mgr. Jan Čížinský, Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc., Barbora Hrzánová, RNDr. Blažena Hušková, prof. Ing. Jan Jeník, CSc., prof. RNDr. Pavel Kindlmann, DrSc., Čestmír Klos, Ing. Vojtěch Kodet, Mgr. Vladimír Kořen, RNDr. Jiří Kulich, RNDr. Jan Květ, CSc., RNDr. Ladislav Miko, Ph.D., JUDr. Svatomír Mišoch, prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., Ing. Jiří Oliva, RNDr. František Pelc, Ing. Pavel Pešout, Daniel Pítek, Bc. Stanislav Rampas, RNDr. Jitka Seitlová, PhDr. Vladimír Špidla, Ing. Jaroslav Ungerman, CSc., Ing. František Urban, Mgr. Václav Žmolík

MILÍ PŘÁTELÉ,

myšlenka na vydávání členského časopisu ČSOP vznikla před jednadvaceti lety. Rozpracovat ji dostali za úkol Pavel Pešout, Petr Dolejský a já. Bylo kolem ní mnoho diskusí. Má být časopis jen pro členy nebo i pro ostatní? Proč nenavazujeme na Niku nebo Ochranu přírody, ale na více než sto let

starý časopis okrašlovacích spolků, který zanikl počátkem 50. let minulého století? Po prvním vydaném čísle se sešla řada kritických ohlasů a časopis byl jediným tématem nejbližšího zasedání ústřední výkonné rady ČSOP.

Model Krás našeho domova jsme zvolili proto, že činnost svazu vždy zahrnovala víc než jen praktickou ochranu přírody. Časopis byl od počátku určený vám, členům, abyste věděli, co vaše organizace dělá. Inspirovali jsme se u velkých členských organizací ve Velké Británii, zejména u The National Trust a RSPB, kde je členský časopis jednou ze základních výhod členství. Redakce Krás se záhy ujal neúnavný Honza Moravec s podporou Petra Stýbla. Dnes, po dvaceti letech, je i jejich zásluhou náš časopis zavedenou součástí života svazu.

Věřím, že vás váš časopis bude těšit i v dalších letech. Věřím, že vám pomůže udržet si optimismus navzdory problémům, kterým příroda a její ochrana čelí. Věřím, že i díky jeho článkům budete mít nadále chuť nezištně chránit něco tak cenného, jako jsou krásy našeho domova.

Jménem všech, kdo časopisu během dvou desetiletí existence jakkoli pomohli, vás zdraví

*Ladislav Ptáček,
předseda redakční rady*

Diverzita Hutí na Žítkově:

„To je dobře, že tam pořád jezdíte kosit. Jinde na Žítkově už tak pěkné louky nejsou.“

To mi říkal na sklonku léta jeden Žítkovjan, když naléval. A já si říkal, kurňa, povídá toto s plným vědomím nebo to jsou jen klasické řeči u vína? Nebo jsem mu skrz má vystoupení v médiích předal mem, který mně teď vrací, nevěda už, odkud jej má?

TEXT MICHAL HÁJEK

Co ví kopaničář o biodiverzitě? Poznává louku, kde roste několiknásobně víc druhů než na běžné louce, mnohokrát pohnojené a přeorané? Kde na metru čtverečním spolu běžně roste přes šedesát druhů rostlin? Ale jo, ten rozdíl vlastně pozná každý, kdo má *oči k vidění*, kdo není *přes štěstí vidění tak slepý*. Na takto druhově bohaté louce nejsou jen vysoké trávy, ale najdete na ní spoustu bylin a na bylinách motýly. A taky orchideje, ty poznají i místní, i když jednotlivé druhy už nepojmenují a neví, co z nich je hlavinka horská, co vstavač vojenský a co vstavač kukačka, a že ty dvě barevné formy prstnatce bezového jsou jeden druh, že tady ten prstnatec májový a tady ten krušník bahenní mohou růst jen tam, kde je mokro. A hned taky uvidí, jak je to tu pestré, tu nízký trávníček, tu vysoký porost, tu prameniště, kde vám nateče do bot, tu strom, tu lesík. Vidí, že kde je mokro, tam jsou bílé chomáče suchopýrů, široolistého i úzkolistého, té nepřehlédnutelné bavlníkové trávy (tak je to anglicky), *páperníku* (tak je to slovensky), *hladzipičky* (tak je to žitkovsky). A tuší, že kdyby se přírodovědec zanořil do prameništního mokřadu, našel by jiné druhy než o kousek dál na suchu. Třeba dvoumilimetrového šnečka vrkoče bahenního, chráněného v celé Evropské unii. Nebo malé, tuhé srdčité listy tolije bahenní, která vykvete až na podzim. Nebo travám podobné drobné ohrožené rostlinky skřípinku smáčknutou a bařičku bahenní. Kdo není botanikem, tak ji sám nenajde, bude se mu skrývat, ale pořouchle dávat najevo svou přítomnost nezaměnitelnou vůní rozšlapaných lodyh. Diverzita jsou tedy i vůně. Barvy,

FOTO: PAVLA HÁJKOVÁ

Dvě barevné formy prstnatce bezového.

co bylo, je a bude

tvary, vůně, rytmy, zvuky. Rytmy letů motýlů mezi květy, zpěv ptáků, vrzání sarančat.

Když přijedou v létě brigádníci, tak říkají, jak je tady pěkně. Taky říkají, že rádi dělají smysluplnou práci, i když smysl té naší práce je hlavně v ochraně co nejvyšší biodiverzity. Jaký má pro člověka smysl mít na kousku louky o velikosti místnosti v panelákovém bytě sto druhů a ne jen dvacet? Neptám se jich proč, proč je to tu pěkné a proč je práce smysluplná, ale vlastně by mě to zajímalo. Vnímá biologicky málo poučený člověk biodiverzitu pozitivně? Je jeho „wow efekt“ při pohledu na pestrou mozaikovitou krajinu Kopanic a na pestrou louku s květy a motýly rozeznáním jeho hlubokého podvědomí? Pestrá krajina nás po statisíce let živila, na savaně a pak v lesostepi, a dávala nám jistotu, že ani při nenadálých změnách svého okolí nepřijdeme o obživu. Pro kopaničáře, žijícího v zemědělsky podprůměrných podmínkách, to platilo taky. A má ten kopaničář pravdu, opravdu už takto pestré louky z Kopanic skoro zmizely.

Jak to všechno začalo

Když před 40 lety vytipovávali na Kopanicích uherskohradištské botanikové místa pro vyhlášení přírodních památek, nacházeli na Kopanicích takových míst ještě více. V té době se však už projevovaly důsledky silné kolektivizace v 70. letech 20. století. Lidé dojížděli za prací do okolních měst nebo se odstěhovali úplně. Státní statek se pokoušel o intenzivní hospodaření, hnojl a intenzivně pásal, z řady parcel se ale záhy stáhl. Dříve pohnojená místa, například na bývalých polích, začala zarůstat několika málo druhy vysokých trav – třtinou křovištní, pýrem, ovsíkem – a miříkovitých bylin. Mokřady zarůstaly vrbami a málo produktivní, nikdy předtím neorané louky, náletovými keři a stromky. Staří hospodáři je ještě občas vypálili nebo na nich nechali pást svá

Vstavač kukačka – kdysi běžná orchidej, dnes kriticky ohrožený.

FOTO: PAVLA HÁJKOVÁ

poslední zvířata. A právě na takových místech přežila většina vzácných lučních druhů, včetně orchidejí. Některé se podařilo vyhlásit jako chráněná území.

Ochránci přírody si záhy uvědomili, že k záchraně orchidejových luk nestačí vyhlásit rezervaci, ale je potřeba zabránit vývoji ke křovinám, lesům a chudým porostům vysokých trav, nejlépe sečí nebo kontrolovanou pastvou. Kdo to ale zařídí? Zemědělská družstva a státní statky neměly o šetrné hospodaření zájem, neuměly to. Jedinou šancí pro odlehle, svažité a podmáčené lokality, kam nevjede těžká technika, se staly dobrovolnické organizace, jako Český svaz ochránců přírody a Hnutí Brontosaurus. A tak se na Hutě dostala v roce 1991 i skupina dobrovolníků, která tam pod hlavičkami obou výše zmíněných organizací za podpory Správy CHKO Bílé Karpaty působí dodnes. Hutě jsou dnes jedinou lokalitou na Kopanicích, která je udržována převážně ruční prací dobrovolníků. Ti do detailu znají každé její místo a mohou svou péči zacílit a zpestřit snáz, než komerční zemědělci a příležitostní dodavatelé managementových prací.

První dobrovolnické tábory

Na Hutích jsem poprvé kosil a sklízel seno v roce 1992. Tábořili jsme na druhově nejbohatší louce, kde přežilo nejvíc orchidejí, a kde celý příběh dobrovolníků na Hutích začal. Stany stály mezi pecemi a výsypkami sklárny, která na louce stávala do kuruckých válek na začátku 18. století. Dodnes jsou vidět místa, kde činnost sklárny navýšila množství živin, zejména fosforu, v půdě. Už 300 let tam roste druhově chudá vegetace vysokých trav, miříkovitých a bobovitých rostlin, jako někde na hnojené kulturní louce, i když druhově bohaté, orchidejové louky jsou hned vedle. Živiny jsou pro orchidejové louky zhouba, a když jejich množství vzroste, louka se téměř nenávratně změní.

Červencové noci bývaly chladné, večer jsme se hřáli v kabátech u ohňů. Sníh ležel na našem tábořišti do dubna. Nerostl tu teplomilný sveřep vzpřímený, který tehdy už převládal na loukách v jižní části Bílých Karpat. Byly to horské louky, a tak to psali na herbářové etikety i první botanikové, kteří tu kdysi sbírali rostliny.

Místo
pro
přírodu

V uplynulém půlroku se podařilo vykoupit jednu zcela novou lokalitu, mokřad v nivě Blanice u Znosimi, čtyři a půl hektaru lesních pozemků navazujících na Ščúrnici a další pozemky na pošumavské Chválovně.

Bližší informace najdete na www.mistoproprirodu.cz či na www.facebook.com/mistoproprirodu. Podpořit Místo pro přírodu můžete darem na sbírkový účet 9999922/0800.

Kruštík bahenní.

FOTO: PAVLA HÁJKOVÁ

V roce 1997 nás z tábořiště na sklárně vyhnala povodeň. Přesunuli jsme se do opuštěné usedlosti na opačné straně rezervace. To už se pomalu začali na Žitkovou vracet lidé, vrátili se někteří místní obyvatelé, objevovali se chalupáři a první drobní zemědělci. Nikdo netušil, co přijde za 20 let.

Fenomén Žitková

Co kdo věděl o Žitkově? Pro zbytek Slovácka to byl drsný kraj, kde řadí koňalkový mor a kam se jezdí za bohyněmi. Hráli jsme kdysi na našem dobrovolnickém táboře folklorní muzikál s kopaničářskými písněmi, v němž v klíčovém okamžiku zasáhla do děje žitkovská bohyně se svým říkáním. O dvacet let později přichází tento *Deus ex machina* znovu. Román *Žitkovské bohyně* (2012) prudce zrychlil zájem o Žitkovou, postupně vzcházející už předtím. Dříve na Žitkovou přicházeli lidé utíkající z měst nebo hledající levné pozemky k ekologickému zemědělství. Teď ale přicházejí bohatší chalupáři a investoři. Ceny nemovitostí a pozemků letí vzhůru. Nebylo by fér vinit z toho jen román, jak to dělají místní obyvatelé. S tím, jak mizí jakákoli pestrost v čím dál intenzivnější zemědělské krajině, i jen o pár kilometrů dál, dávná podvědomá touha po diverzitě se aktivuje a místa, jako je Žitková, se stávají atraktivní. Chalupář přichází veden podvědomou touhou po diverzitě, ale vědomě nebo nevědomky ji pak ničí.

Říkávali jsme si často, jak zranitelný je ten náš kousek světa, ten ostrov biodiverzity, který od roku 1991 utváříme. Jsme na cizím a můžeme kdykoli z vůle majitele skončit. Někteří vlastníci začali své pozemky prodávat. Zájemci je kupují, tu pro rekreaci, tam pro investici. Některé investiční záměry, jak je zájemci sdělují majitelům pozemků, by diverzitu území bezprostředně ohrožovaly. A i kdyby po čase ochrana přírody svůj boj vyhrála, škody by byly nevratné. Uklidňovali jsme se, že většina tohoto území je rezervace, ale strach přetrvával. Z jiných míst východní Moravy známe případy, kdy podobný dobrovolnický tábor musel na území rezervace z vůle majitele skončit, kdy majitel pozemku agresivně bránil v ochranářském managementu nebo kdy oli-

garcha, na kterého je státní ochrana přírody krátká, přeměnil přírodní rezervaci na převzvěšenou oboru a přetvořil tím druhově bohaté louky v uniformní, druhově chudé trávníky. Čím dál víc bylo jasné, že potřebujeme vlastnickou pojistku dlouhodobé ochrany území, a to jak pro nejcennější místa v rezervaci, tak i pro srovnatelně cenná místa v jejím okolí. Klíčovým krokem k zajištění této pojistky je zahrnutí PR Hutě a jejího blízkého okolí do programu Místo pro přírodu Českého svazu ochránců přírody, který slouží k výkupu přírodovědně cenných míst. K tomu došlo v roce 2020.

A co bude dál?

Jaká je budoucnost Hutě? I kdyby se podařilo zcela zbavit nejistoty výkupem většiny území a kdyby zájem dobrovolníků o práci v rezervaci neutuchal, nemáme vyhráno. Krajina se mění. Množství nadbytečných živin, jejichž nebezpečí nám připomíná vegetace na zaniklé sklárně, neustále roste. Atmosférickou depozicí se do ekosystémů dostává stále víc dusíku, který mohou využít živinami náročné, konkurenčně silné rostliny, které si při rostoucí dostupnosti dusíku dokáží získat i fosfor pomocí mykorhiz nebo zvýšenou aktivitou fosfatázy. Prodlužující se sezóna a rostoucí teploty zrychlují rozkladné procesy a tedy i koloběh živin v půdě. Tím se aktivuje fosfor, který v půdě zůstal z dřívějších dob. Živiny lze z ekosystému odstranit intenzivnější sečí, ta však nevyhovuje některým bezobratlým, zejména motýlům. Klesající úhrn srážek snižuje vydatnost podzemních vod a spolu s přísunem živin ochuzuje prameništní mokřady. Teplé zimy a suchá léta nevyhovují horským druhům. Z rezervace tak již téměř zmizely kriticky ohrožený hořeček žlutavý karpatský a vzácná kapradinka vratička měsíční. Naopak se ale objevují nebo rozšiřují teplomilné druhy, například růže galská.

Věříme, že vlastnická pojistka nám umožní dlouhodobě a se znalostí místa reagovat na probíhající změny a zachovat vysokou biodiverzitu území i v situaci, kdy výměna druhů vyvolaná současnými krajinnými a globálními změnami se zdá být nevyhnutelná.

Autor je docent botaniky a člen pozemkového spolku Brontosaurus Mařatice. Kontakt – hajek@sci.muni.cz

Sloupy smrti z krajiny mizí, popálení ptáci však neubývají!

Do roku 2024 by z naší krajiny měly definitivně zmizet ty typy sloupů rozvádějících vysoké napětí, které jsou smrtelně nebezpečné ptákům. Jde o tzv. sloupy smrti.

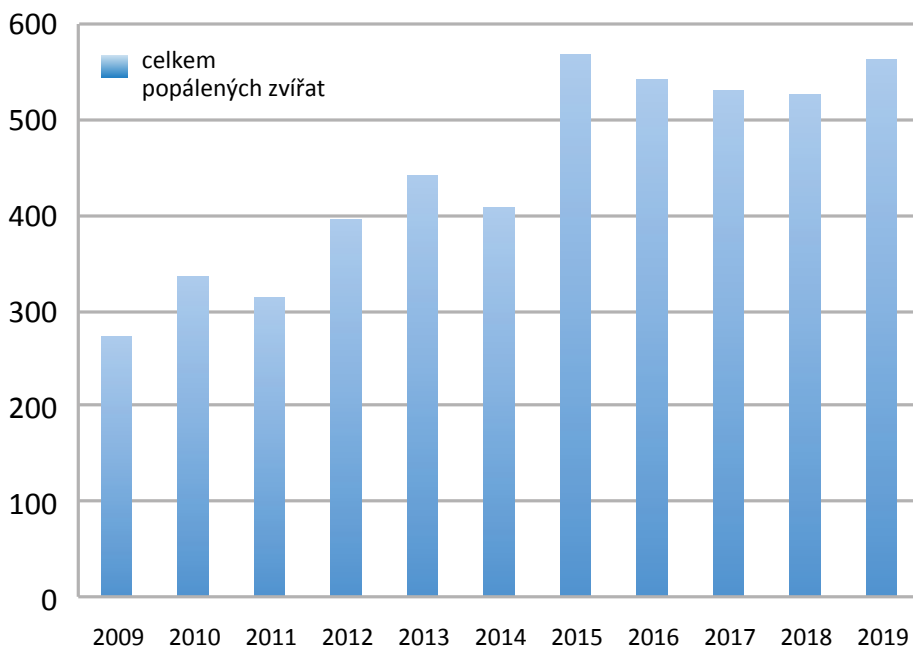
Ptáky po dosednutí na tyto sloupy může zabít či zranit elektrický výboj. Ten většinou přes křídlo proběhne tělem a nohou do konstrukce sloupu. Na počátku tohoto století vyvrcholilo dlouholeté úsilí ochranářských organizací odstranit tyto sloupy z krajiny. Byla přijata novela energetického zákona č. 158/2009 Sb. a ta přikázala energorozvodným závodům do 15 let, tedy do roku 2024, sloupy odstranit, resp. je zabezpečit nebo nahradit sloupy bezpečnějšími. V té době se jednalo o 750 000 nebezpečných sloupů, proto byla lhůta k nápravě tak dlou-

TEXT PETR N. STÝBLO

há. Prostými počty lze dovodit, že bylo potřeba ročně nahradit 50 000 sloupů. Prostými počty lze konstatovat, že dnes už zbývá odstranit pouhých 200 000 sloupů a ptáci budou v bezpečí. Jenže prosté počty v tomto případě zřejmě nefungují. Jak si vysvětlit fakt, že počty popálených ptáků přijímaných do záchraných stanic rostou (viz graf), zatímco počty sloupů smrti v krajině klesají?

Mnoho otazníků

V roce 2009 bylo stanicemi z území celé ČR přijato necelých 300 popálených ptáků. Přičemž nebezpečných sloupů bylo okolo 750 000. V roce 2019, kdy mělo být v krajině už jen cca 250 000 sloupů smrti, záchrané stanice přijaly téměř 600 popálených ptáků. Vysvětlení mohou být různá. Ptáků je

**ZVÍŘE
v nouzi**

Záchrané stanice pro handicapovaná zvířata potřebují pomoc a nemohou se spoléhat jen na dotace. Pokud se Vám líbí aktivity záchraných stanic, prosím, podpořte je prostřednictvím veřejné sbírky Zvíře v nouzi. Přispějte, prosím, na účet veřejné sbírky číslo 33553322/0800.

**Více informací: www.zvirev nouzi.cz.
Generálním partnerem Národní sítě záchraných stanic je od roku 2020 společnost Billa.**

v zemědělské krajině více? No, to asi ne. Ptáci mají v krajině méně vyvýšených míst, kde mohou usednout, proto více využívají nebezpečné sloupy? To už by mohlo být pravděpodobnější. Nově zabezpečené sloupy nefungují a jsou ptákům nebezpečné také? Tak to by asi byla ta nejhorší možná varianta. Rozvodné závody své sloupy nebezpečují takovým tempem, jakým se předpokládalo v roce 2009? No, to by asi v roce 2024 měly problém! Popálení ptáci jsou rychleji nacházeni lidmi a rychleji, tedy ještě živí, dopravováni do stanic? Určitě se o stanicích mezi lidmi více ví, takže to by mohl být ten správný důvod. Nicméně i tak by to znamenalo, že popálených ptáků je stále ještě obrovské množství! Stálo by za to data z databáze Národní sítě záchraných stanic řádně vyhodnotit a porovnat s dostupnými daty o zabezpečování sloupů celkově i v jednotlivých regionech.

Co lze vyčíst z evidence

A ještě pár zajímavostí nakonec: V letech 2008–2019 přijaly záchranné stanice Národní sítě celkem 5358 jedinců 51 druhů volně žijících živočichů popálených elektrickým proudem. Kromě ptáků šlo i o dva druhy netopýrů, ale také zajíce polního a ježka západního (ti zjevně navštívili úplně jiné elektrické zařízení, než sloup VN). Jedinci celkem 7 druhů ptáků byli v tomto období přijímáni každoročně. Nejčastěji přijímanými druhy byla poštolka obecná (3800 jedinců, 71 % všech příjmů), káně lesní (1023 jedinců, 19 %) a čáp bílý (74 jedinců, 1 %). Mezi přijatými živočichy se však objevily i vzácnější druhy, jako třeba orel skalní, jeřábek lesní, kalous pustovka či orlovec říční.

FOTO: ZÁCHRANNÁ STANICE RAJHRAD

Jaký byl další osud přijatých popálených zvířat? Popálení elektrickým proudem téměř vždy končí smrtí zvířete a téměř nikdy se nepodaří zvíře vyléčit tak, aby mohlo být vypuštěno zpět do přírody. Jestliže záchranné stanice v tom samém roce zachrání a zpět do přírody vypustí více jak 50 % přijatých živočichů a do druhého roku pak více jak 60 %, tak u popálených zvířat se podařilo ve sledovaném období vypustit zpět celkem 111 zvířat, což jsou pouze 2 % ze všech popálených jedinců. Dalších 16 % zvířat nezahynulo, ale vzhledem k těžkým následkům popálení (většinou jde o amputace části končetin), zůstala v expozicích stanic či byla předána chovatelům. Celkem 3811 jedinců nepřežilo. Lze říci, že v případě popálení ptáků elektrickým proudem záchranné stanice těm, co hned nezahynou, pouze zkracují utrpení.

Autor je ornitolog, ředitel kanceláře ÚVR ČSOP. Kontakt – petr.styblo@csop.cz

Kriticky ohrožená bledule letní.

Díky různým podmínkám v minulosti, mezi nimiž nechyběl ani výrazný vliv člověka, se lužní krajina na dolním toku řek Moravy a Dyje (nazývaná jako Soutok) vyvinula v přírodně nejbohatší oblast u nás. Spojení různých prostředí – lužních lesů, nivních luk s mohutnými starými stromy, mokřadů, šterkopisčitých lavic či písčitých vyvýšenin – dělá ze Soutoku místo, jež nemá ve střední Evropě obdoby. Mnoho rostlin a živočichů u nás najdeme pouze zde, další tu mají těžiště výskytu. Celkem jde o stovky druhů nižších i vyšších rostlin, hub, ryb a především hmyzu. Lesy na území Soutoku jsou řazeny do kategorie lesů zvláštního určení pro zachování biologické rozmanitosti.

Cennost území

Území je oceněno i mezinárodními tituly. Od roku 2003 je součástí Biosférické rezervace Dolní Morava a sítě mezinárodně významných mokřadů podle Ramsarské úmluvy. V roce 2005 zde byly vyhlášeny rozsáhlé evropsky významné lokality Soutok–Podluží (druhy předmětu ochrany jsou např. jezdík dunajský, tesařík obrovský nebo vydra říční) a Niva Dyje (druhy předmětu ochrany jsou např. páchník hnědý, roháč obecný nebo kuňka ohnivá) a ptačí oblast Soutok–Tvrdonicko (předmětem ochrany jsou populace a biotopy druhů: čáp bílý, orel královský, včelojed lesní, luňák hnědý, luňák

O adekvátní ochraně tohoto území už se jedná mnoho desítek let. Jaká je nyní situace v biologicky nejhodnotnějším území v ČR?

TEXT A FOTO ANEŽKA BARTOŠOVÁ

červený, raroh velký, ledňáček říční, žluna šedá, strakapoud prostřední, lejssek bělokrký). Tyto ochranné tituly však nenabízejí mnoho možností pro praktickou ochranu.

Péče o lužní krajinu

Jako celek se jedná o velmi dynamický ekosystém. Ne nadarmo se území přezdívá „Moravská Amazonie“. Ale to není jen pro její cennost, ale i ohroženost.

V posledních desetiletích se výrazně změnil vodní režim území, zemědělská činnost a pod správou státního podniku Lesy ČR (lesní závod Židlochovice) i způsob hospodaření na velmi intenzivní. Pěstují se zde vysoké, husté, stejnověké lesy, které se náhle vykáčí. Louky se sečou velkoplošně najednou, bez adekvátní náhrady mizí osvětlené staré stromy. Je zde sice snaha o realizaci opatření k udržení biologické rozmanitosti, jedná se např. o ponechávání výstavek (stromů k dožití) při obnovních těžbách či odložená těžba některých porostů. Za tato opatření se z prostředků státního rozpočtu vyplácí lesnímu závodu náhra

Aktuálně ze Soutoku

dy újmy řádově v desítkách milionů korun ročně. Jedná se však o opatření, která jsou pro dlouhodobé zachování předmětu ochrany nedostatečná. Za finance z dotačních titulů se vysazují nové duby na loukách, které by měly nahradit mnohasetleté solitérní duby, pro vzácné a ohrožené druhy budou ovšem vysazené stromy atraktivní až za 150–200 let. Prosvětlují se okraje lesů v blízkosti luk se staroduby a staré stromy se tak uvolňují ze zapojeného lesa, toto opatření se však provádí v malém rozsahu.

Lidský faktor se plně projevuje, celé populace organismů vymírají nebo se jejich stavy snižují a celková biologická hodnota území se dramaticky zmenšuje.

Pro zachování cennosti území je zapotřebí různověká a druhově pestrá struktura lesa, různé druhy porostů (mj. i porosty rozvolněné, prosvětlené). S tím souvisí i změna způsobu obnovy porostů (omezení celoplošné přípravy půdy, zmenšení velikosti ho-

Holosečný způsob hospodaření.

losecí, vyloučení masivního používání glyfosátu, ponechávání většího počtu výstavek). Neméně důležitá je i mozaika při sečení luk.

Orgán ochrany přírody navrhoval zapracovat specifické způsoby hospodaření, které by mohly zajistit zachování populací zvláště chráněných druhů i jejich biotopů, do nových lesních hospodářských plánů na období 2020–2029. Žádné z nich zapracovány nebyly a situace vyústila ve vydání nesouhlasného závazného stanoviska orgánu ochrany přírody a neschválení lesních hospodářských plánů.

Na jediné věci se dokázala ochrana přírody s lesníky shodnout, a to je snaha o navrácení vody do lužní krajiny. Pro efektivnější umělé povodňování se plánuje vybudování vakového jezu na řece Dyji.

Legislativní ochrana

Většina pozemků v dotčeném území je ve vlastnictví státu, přesto nemá zakotvenou ochranu v české legislativě. K zajištění ochrany obou evropsky významných lokalit (celková rozloha téměř 13 000 ha) bylo již nařízením vlády z roku 2005 navrženo vyhlášení zvláště chráněného území. Rozsahu a charakteru území by nejvíce odpovídala chráněná krajinná oblast. K vyhlášení ničeho však nedošlo. Novým nařízením vlády z roku 2013 je forma ochrany navržena pomocí sítě maloplošných zvláště chráněných území. Šestiletá lhůta pro zajištění legislativní ochrany evropsky významných lokalit uplynula několikrát a stížnost na Evropskou komisi za neplnění závazků odstartovala tzv. pilotní řízení (dobu určenou k nápravě), které předchází řízení pro porušení evropského práva, tzv. infringementu.

V říjnu 2019 byl ministerstvem životního prostředí oznámen návrh na vyhlášení národní přírodní rezervace Lanžhotské pralesy v rozsahu 430,72

Starodub s obvodem kmene 6 m v mladém porostu.

ha a v březnu 2020 návrh na vyhlášení národní přírodní památky Soutok o rozloze 3 156,86 ha, které by měly ochránit nejcennější lokality (Lesy ČR navrhovaly takto ochránit 1 200 ha především bezlesí). K vyhlášení těchto zvláště chráněných území by mělo dojít během několika let. Následovat by měla další maloplošná zvláště chráněná území.

Budoucnost Soutoku je stále nejistá, a i když se z ochrany přírody mnohdy stala velká politika, jde hlavně o přírodu a její hodnoty!

Po uzávěrcce

Zástupci Agentury ochrany přírody a krajiny ČR a Lesů ČR uzavřeli 24. listopadu 2020 společnou dohodu o tom, jak se bude v evropsky významné lokalitě Soutok-Podluží hospodařit v letech 2020–2029. Dohodnuté zásady by se měly promítnout do nového lesního hospodářského plánu. Snad se podaří dohodnuté kroky reálně naplňovat, dřívější zkušenosti nám totiž ukazují, že jedna věc je dohoda na papíře a druhá realita.

Autorka je biologka a iniciátorka výzvy Zachraňme Soutok.

Kontakt – bartosova.anezka@seznam.cz

Těžba a přírodě blízká rekultivace

Potřeby člověka jsou od nepaměti spjaty s těžbou nerostných surovin. Ať už jde o železnou rudu, uhlí, kamenivo či podobně, nebo o nerostné suroviny, bez kterých by nebylo možné vyrobit například mobilní telefon.

TEXT JAN ZAHRADNÍK, JIŘÍ ZAHRADNÍK

Stále stoupající poptávka po nerostných surovinách je spojena s citelnými změnami životního prostředí i krajiny kolem nás. Jak už to však bývá, nic není pouze černobílé. Krajina poškozená těžbou se může stát územím s vyšší biologickou rozmanitostí, než před samotnou těžbou. Pokud...

Těžba může vytvářet ohrožená stanoviště

Slovní spojení dobývací prostor vyvolává v lidech představu měsíční krajiny bez známek života a jakékoli biologické hodnoty. Pod rekultivovaným územím si naopak lidé představí zelené

pahorky, lesy a jezera, kde se mohou koupat. Je tomu proto, že v našich představách je hodnotná příroda územím plným „organizované“ zeleně, která lahodí oku a je tak spíše podobná zámeckému parku než skutečnému biologicky rozmanitému ekosystému. V naprostém kontrastu s takovými představami je fakt, že mezi nejhrožnější stanoviště patří ta s velmi nízkým množstvím živin. Právě taková stanoviště jako třeba suťové výchozy, suché stepi, šterkové náplavy a písečné duny má těžba velký potenciál vytvářet.

Zákon těžebními organizacím ukládá povinnost území po těžbě rekultivovat a vytvářet dostatečné množství

V lomu u Radíče probíhá přirozená sukcese zcela neplánovaně.

vázaných finančních prostředků určených k rekultivaci území s ohledem na možné využití území do budoucna. Rekultivace je komplexní proces, při kterém se antropogenně zasažená oblast transformuje za účelem zmírnění dopadů dané činnosti. V případě těžebních prací se často jedná o uvedení území do stavu co nejbližší podobnému tomu před zahájením těžby. Zde je dobré si uvědomit, že většina dotčených území byla původně poli či monokulturními lesy, tedy biotopy, které rozhodně nepatří mezi ohrožené ekosystémy, a proto jejich návrat je nevyužitím výše zmíněného potenciálu. Tento trend se naštěstí již obrací a nejedna těžební společnost se snaží lokality po těžbě nerostů efektivně znovu začlenit do naší krajiny prostřednictvím tzv. přírodě blízké rekultivace. Přírodě blízká rekultivace je proces, kdy je dobývací prostor po vytěžení uveden do stabilní a bezpečné podoby, jako je upravení závěrných svahů, zabezpečení důlních děl atd., a následně je ponechán samovolné sukcesi nebo jsou v něm prováděny zásahy pro zvýšení biologické rozmanitosti.

Plánované a „divoké“ rekultivace

Proces přírodě blízké rekultivace začíná již v době přípravy projektových prací dobývacího prostoru. Spolu s hlavní dokumentací pro samotnou těžbu vzniká také „Souhrnný plán sanace a rekultivace“, ve kterém jsou uvedeny jednotlivé postupy a kroky pro

FOTO: JAN ZAHRADNÍK

FOTO: JAN ZAHRADNÍK

Přírodní památka Jehnědno byla vyhlášena v dobývacím prostoru, kde stále ještě probíhá hornická činnost.

úpravu pozemků po těžbě. V těchto plánech mohou být vytipovány oblasti, které budou ponechány přirozenému vývoji. Po schválení a připravení všech plánů přichází na řadu skrývkové práce. Můžeme je popsat jako řízenou devastaci, která zahrnuje záchranu všech hmotných i nehmotných statků a jejich přemístění. Jde o proces archeologických, botanických, biologických přesunů zakončených shrnutím ornice nebo lesní hrabanky. Všechny tyto úkony jsou již prováděny podle předem schváleného plánu a je počítáno s využitím získaných hmot na budoucí rekultivaci. Pokud jsou v oblasti budoucí těžby nálezy chráněných druhů živočichů a rostlin, jsou tyto druhy šetrně transferovány do nových vhodných stanovišť a do budoucna je počítáno s jejich reintrodukcí.

Začátky přírodě blízkých rekultivací v České republice probíhaly a stále probíhají na starých lokalitách, kde je již těžba v útlumu. Tento proces může být neřízenou nebo řízenou přirozenou sukcesí. Jinak bychom to mohli také popsat jako zarůstání zapomenutých míst. V 90. letech minulého století byly některé pískovny a lomy opuštěny, aniž by na nich proběhla rekultivace. Takovéto lokality jsou dobrým příkladem, kdy nepláno-

FOTO: JAN ZAHRADNÍK

vané zanechání dobývacího prostoru umožnilo vznik jedinečných stanovišť. Takovéto přirozené procesy jsou dnes přejímány do plánovací dokumentace a jsou efektivně využívány pro finální podobu rekultivací. Důkazem je vznik nejedné přírodní památky v bývalých, ale i činných dobývacích prostorech. V následujících řádcích se podíváme na některé z nich.

Několik příkladů

Jedním z příkladů, jak si příroda dokáže opětovně přivlastnit svá ztracená území, je netežený **dobývací prostor Radíč** u stejnojmenné obce na Sedlčansku. Tento dobývací prostor byl krátce využíván k těžbě a zpracování kamene pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu a nyní je dobrou ukázkou pokročilé sukcese na podobných místech. Bohužel detailní biologický průzkum lokality chybí.

Přírodní památka Jehnědno byla ustanovena v roce 2016 a stále v ní dle schváleného plánu otvirky a plánu péče o PP Jehnědno probíhá hornická činnost společnosti LB MINERALS, s. r. o. Tato přírodní památka je ukázkovým příkladem rovnováhy mezi hornickou činností a ochranou přírody. Hlavním předmětem ochrany přírodní památky jsou ekosystémy trvalých a periodických vodních ploch a podmáčených ploch s výskytem významných a chráněných druhů živočichů a rostlin. Tato stanoviště vznikla a stále vznikají po těžbě jílu a umožnila

v jinak rozsáhlých zemědělsky využívaných lánech rozvoj společenstev ohrožených a silně ohrožených druhů rostlin a živočichů. Zejména se jedná o populace obojživelníků a jejich biotopy, a to především čolci velcí a kuňky obecné. Dále pak čolci obecní, ropuchy zelené, ropuchy obecné, rosničky zelené, skokani krátkonozí, skokani zelení a hnědí. Mezi ptáky zde lze spatřit bekasiny otavní, slavíka modráčka anebo motáka pochopa. Z rostlin pak silně ohrožené kamyšníky přímořské a ohrožené zeměžluče spanilé.

V **dobývacím prostoru Krabonoš** byly vytipované okrajové části těžebních jezer dle plánu sanace a rekultivace podrobeny přírodě blízké rekultivaci a jejich pobřežní linie byla remodelována za účelem zvýšení biologické rozmanitosti území. Hlavní důraz byl kladen na mělké litorální pásmo s členitým břehem a řadou tůní zajišťujících potřebné a vhodné prostředí pro řadu rostlinných a živočišných druhů. Navržené úpravy pobřežní linie byly realizovány po konzultaci a připomínkách CHKO Třeboňsko. Po dokončení technické části prací byla nově modelovaná přibřežní a litorální oblast ponechána přirozené sukcesí.

Jan Zahradník je geolog,

Jiří Zahradník biolog.

Kontakty: jan-zahradnik-pl@seznam.cz,

jiri.zahradnik@weizmann.ac.il

V jihočeské pískovně Krabonoš je cíleně modelována pobřežní linie jednoho z jezer.

Rekultivovat lomy po ukončení těžby, nebo nerekultivovat a nechat v nich pracovat matku přírodu? Dnes už víme, že klasická rekultivace, tedy navezení ornice a zalesnění, není vždy tou ideální cestou.

TEXT HANA PÁNKOVÁ, KAREL KRÍŽ

Navic je finančně velmi nákladná. Naopak výzkumy posledních let ukazují, že opuštěné lomy ponechané přirozené sukcesi jsou zejména v jejím počátečním stádiu obsazeny řadou dnes ohrožených druhů rostlin i hmyzu. Hlavně těch, které v dnešní krajině velkých lánů polí a hustých lesů nemají jiné útočiště.

Rekultivace či přirozená sukcese hadcového lomu?

V území mezi Bernarticemi, Borovskem a Sedlicí se hadec v minulosti těžil v řadě malých lůmků a jam. Hadec je totiž ideální kámen pro stavbu zdí a silnic – dobře se láme, drtí a je dostatečně pevný. Vzrůstající potřeba stavebního kamene vyvolala v roce 1939 (a opětovně pak v roce 1972) otevření velkého lomu v blízkosti obce Bernartice. Za oběť mu postupně bohužel padl i perialpidský bor s řadou dnes silně či kriticky ohrožených druhů. Ale to se v té době moc neřešilo. Jak se ale později ukázalo, příroda se

Příběh hadcového lomu

nevzdala a na otevřených skalních stěnách opuštěných původních lůmků (tedy těch, které nebyly v průběhu let zavezeny odpadem) včetně již opuštěných částí stále aktivního bernartického lomu se úspěšně rozvinula hadcová vegetace s výrazným zastoupením vzácných druhů jako třeba mochna Crantzova či sleziník hadcový. Velký hadcový lom v Bernarticích se dnes nachází na ploše 13 ha a v příštích letech se ještě o 4 ha zvětší. Rozšíření lomu sice znamená zničení ještě další části hadcového boru, zároveň je ale zárukou toho, že v okolí dalších 35 let nebude tlak na vznik jiného zdroje kamene. A právě díky tomu, že se má lom rozšiřovat, se podařilo ZO ČSOP Vlašim vstoupit do jednání o jeho podobě po ukončení těžby.

Původní rekultivační plán

Stejně jako u většiny rekultivací posledních desítek let, předpokládal původní rekultivační plán velkého lomu následující: vytěžit, sanovat vlastní zařízení lomu, části, které jdou zatopit, tak zatopit a na zbytek navézt hlínu a zalesnit. A to bez ohledu na fakt, že okrajové či opuštěné části

lomu jsou plně ohrožených a chráněných druhů rostlin s potenciálem obsadit lom kompletně. Ty by byly při rekultivaci zničeny. A právě tomu jsme se snažili zabránit. Nutno ale říci, že spíše než na vlastníka lomu či pozemku naše snahy narážely na různé úřady, které jedou v zaběhnutém systému klasické rekultivace. Překonat zažitou praxi sice trvalo asi rok, ale po řadě jednání a vysvětlování neustále dola, proč není vhodné lom zalesnit, se nakonec povedlo změnu provést.

Proč prosadit změnu?

Po seznámení s původním rekultivačním plánem jsme začali jednat s firmou SHB, s. r. o., která lom vlastní, a s vlastníkem pozemku Lesy České republiky, s. p. Při jednání jsme využili naše znalosti získané dlouhodobým sledováním opuštěných hadcových lomů i několikaleté zkušenosti s obnovou hadcových borů, které jsme získali v rámci realizace projektu LIFE Život pro kuřičku.

Proč právě v tomto případě je tak důležité, aby v lomu neproběhla rekultivace? Pro udržení hadcových druhů na lokalitě jsou důležité dvě zásadní

FOTO: HANA PÁNKOVÁ

Mochna Crantzova hadcová u nás neroste nikde jinde, než na hadcích u Želivky.

FOTO: HANA PÁNKOVÁ

stup vlastníka lomu i vlastníka pozemku. Oba subjekty jsme seznámili s naším záměrem přímo v terénu a v opuštěných částech lomu jsme jim přímo ukázali ohrožené druhy rostlin, které mají v České republice jen několik lokalit nebo, jako výše zmíněná mochna, pouze jedinou. A podařilo se. Rekultivační plán byl změněn. K úplnému zastavení těžby dojde sice až za cca 35 let, ale na postupně opuštěných místech bude umožněn návrat hadcových druhů ještě v době funkčního lomu. Proto je i rekultivační plán rozdělen na průběžnou rekultivaci a rekultivaci po ukončení těžby.

Využití přirozené sukcese

Průběžná rekultivace spočívá v obnově a tvorbě náhradních stanovišť za původní perialpidské bory, které byly (a ještě i budou) těžbou zničeny. Probíhá na několika okrajových částech lomu, kde se už nebude v budoucnu těžit. Jedná se o místa se spontánním náletem asi dvacetiletých borovic i o otevřené hadcové skály. Místa s borovým porostem byla prosvětlena, místa s hlubší vrstvou půdy byla stržena bagrem až na vlastní hadec. Na stržená místa byla navezena hrabanka i se semennou bankou z původního perialpidského boru, který bude teprve vytěžen, ale již zde došlo k vykácení borovic. Zároveň byla část ploch ponechána bez jakéhokoliv zásahu. Příští rok se chystá záchranný transfer skalky s výskytem sleziníku hadcového a další opatření jsou naplánována i v letech následujících. Jak tato přiro-

věci: že hadcové druhy nesnáší konkurenci a že některé druhy jsou na hadce natolik zvyklé, že jinde nerostou. Jakmile se na hadcový substrát či hadcové podloží navrhne ornice, dojde ke ztrátě unikátních vlastností hadcové půdy a vytvoří se tak prostředí pro úplně jiné druhy rostlin. A v takovýchto podmínkách nemají hadcové druhy šanci růst. Oproti tomu opuštěný hadcový lom, kde je hadec všude na povrchu a desítky let se zde usazoval i hadcový prach z drtiček kameniva, je ideálním prostředím. Výhodou při všech jednáních byl vstřícný pří-

Změna rekultivačního plánu.

VIZUALIZACE: HANA PÁNKOVÁ

zená a řízená sukcese bude na území probíhat, testujeme nyní ve spolupráci s Botanickým ústavem AV ČR.

Po ukončení těžby se těžební jáma postupně zatopí na úroveň hladiny spodní vody, ale zbývajících přibližně 7 ha zůstane ponecháno přirozené či řízené sukcese. A to včetně míst, kde se nachází nyní zařízení lomu a budo-

FOTO: MARTIN RŮŽEK

Další vzácností této oblasti je chřastavec rolní hadcový. Je endemitem Českého masivu. Na rozdíl od běžných chřastavců rolních, které jsou v Čechách tetraploidní, hadcový poddruh je diploidní.

va technického zázemí (obojí bude demontováno a odvezeno). Pouze budou stržena vybraná místa s větší vrstvou půdy, aby se obnažil hadcový povrch. Nebude tedy probíhat žádná navážka ornice ani žádné umělé výsadby. Naopak v místech s náletem borovice bude probíhat její postupné prořezávání, aby se vytvořil mozaikovitý porost s otevřenými plochami a ve velmi dlouhodobém horizontu tak došlo i k věkovému rozrůznění porostu.

Autoři jsou členy ČSOP Vlašim, H. Pánková též odborná pracovnice Botanického ústavu AV ČR. Kontakt – karel.kriz@csop.cz

Zpracování ovoce jako součást ekologické výchovy

Jak se nejlépe seznámit se starými odrůdami ovoce a skrze jejich chuť dojít k obdivu ke starým stromům, jejich kráse i funkčnosti ve volné krajině, k touze zasadit strom a vypěstovat si ovoce vlastní? Jak se vrátit k léty osvědčeným tradicím našich předků?

TEXT KATEŘINA ŠTROSSOVÁ

FOTO: KATEŘINA ŠTROSSOVÁ

Z podobných akcí je možné odnést si třeba sklenici rozvaru.

Generace našich předků uměly lépe než my využívat a prakticky zpracovávat plody, které jim matka příroda poskytovala. Tato kontinuita se postupem času rozpoujila, a to dokonce i ve venkovských oblastech. A tak nastupuje role ekologické výchovy, která je schopná komplexního přístupu, umí vysvětlit, proč se některé postupy dělaly, a zároveň si všichni mohou postupy prakticky vyzkoušet.

Zážitek „na vlastní kůži“ je podstatou přenosu zkušenosti. Vnitřní zážitek z tvorby, kdy člověk prožívá i radost ze své práce a hotový výrobek vidí před sebou, může ho ochutnat, může

si ho uchovat na pozdější čas, může ho darovat, je nenahraditelný. Kromě osvojení nových dovedností přináší i uspokojení z vlastní práce. Tyto hodnoty nelze koupit, nezískají se ani pouhým pozorováním. Tak je tomu i v případě starých odrůd ovoce.

Od povidel k výsadbám

Nabízí se hned několik ověřených tradičních zpracovatelských metod, které mají ekovýchovný potenciál a následně i ochranný přesah, například:

- kompotování,
- džemy, rozvary, povidla,
- moštování,
- octy,
- sušení.

Společně tak můžeme znovu objevovat, že některé odrůdy jsou vhodnější na dlouhé skladování, jiné poskytují skvělý čerstvý mošt a další upřednostňovaly hospodyňky na kuchyňské zpracování.

Kdo si sám, respektive v rámci programu ekocentra, uvaří meruňkový

Moštování v ekocentru Domu ochránců přírody v Praze.

džem, hruškový rozvar, švestková povidla, zavaří třešňový kompot či ochutná mošt z vlastnoručně nasbíraných jablek, vytváří si – ať už vědomě či podvědomě – vztah ke stromům, které tak dobré ovoce plodí. Část z nich se začne zajímat, kde ve svém okolí mohou plody nasbírat a někteří zatouží po tom takový strom v krajině svého domova vysadit.

Ovocné stromy jako součást krajiny

Staré odrůdy ovoce jsou převážně pěstovány jako vysokokmeny. Historicky tvořily typický reliéf naší krajiny, zejména v podobě ovocných alejí lemujících řadu cest nebo v podobě lučních

Zpracování ovoce v Ekocentru Orlice.

sadů. Dnes toto malebné členění krajiny obdivujeme, a kde již vymizelo, tak nám krajina připadá prázdná a chybí nám pocit blízkosti.

Původním záměrem výsadeb však nebylo estetické hledisko, byl to zejména strategický záměr, kdy v době nedostatku mohlo ovoce posloužit jako sezónní potrava, ať už pro člověka nebo pro hospodářská zvířata. Třebaže v dnešní době máme mnohdy dojem nadbytku, přesto vyhledáváme pestrost a variabilitu chutí, barev i tvarů. Pídíme se po starých receptech a zajímá nás, jak žili naši předci.

Ale nejde jenom o ovoce. V současnosti poznáváme na vlastní kůži, jak je

potřebují naši péči a postarat se o ně. Vyhledat možnosti výsadby v blízkém okolí, zapojit se do výsadeb či vlastní výsadbu zorganizovat. Podstatným klíčem k úspěchu je pak následná povýsadbová péče při zapěstování stromků, jejich ochrana v podobě oplůtků, nezbytná je první roky i jejich záливka, aby neuschly.

V rámci dostupných možností lze pojmout péči o staré odrůdy ovoce v celoročním cyklu. Vrcholem našeho snažení je právě odměna v podobě sklizně plodů a jejich zpracování do mnoha podob sladkých tradičních dobrot.

Informační i praktické zázemí lze nalézt v programu Oživení starých

FOTO: JAN MORAVEC

O moštování jádovin

Ideální jsou vyzrálé, dostatečně šťavnaté, nemoučné odrůdy.

Pokud jde o jablka, spíše než jednodruhový mošt je lepší mošt ze směsi odrůd. Na letošním moštování v botanické zahradě Chotobuz měl velký úspěch mošt z odrůd Antonovka kamenička, Oldenburg a Wealthy. Směsí těchto tří odrůd vznikl voňavý osvěžující mošt vyvážený, plné chuti, ani příliš sladký, ani kyselkavý a málokterý návštěvník zůstal jen u jedné sklenky.

Setkali jsme se také s lidmi, kteří mají alergii na jablka. Nejen jim jsme mohli nabídnout mošt hruškový. Někteří z nich pili čistou hrušku vůbec poprvé v životě.

A nebyl to mošt ledasjaký. Vybrali jsme vždy odrůdy šťavnaté, nicméně v případě hrušek jsme zůstali u jednodruhových odrůdových moštů, abychom mohli lépe vychutnat typickou chuť pro danou odrůdu.

Například Merodova. Pro moštování je výhodou její velmi šťavnatá dužnina a navinule sladká, jemná kořenitá chuť. Mošt tak není pouze sladký, ale má svěží chuť kyselkavých tónů. Nebo Špinka. Patří k nejstarším odrůdám hrušní, známým od 15. století, a jmenuje se zcela trefně, neboť její tmavě zelenou barvu překrývá živý povrch, a tak působí trochu jako Popelka mezi hruškami. O to více překvapí její skvělá a neopakovatelná, velmi příjemná, typická kořenitá chuť, která se promítá také v odrůdovém moštu. Šťáva je chuťově plná, sametově sladká a zcela uspokojí milovníky sladších tónů.

FOTO: ARCHIV ČSOP ORLICE

cenný stín v krajině a jak jsou stromy a keře nezastupitelné pro zachování vodního režimu. Tam, kde chybí, dochází k vodní i větrné erozi, krajina je vysušována. Vysokokmeny krajinu oživují i svými obyvateli. Dohromady přispívají k zachování rovnováhy v krajině.

Staré odrůdy v programu (nejen) ekocenter

Chceme zachovat nebo obnovit nám blízkou, ekologicky vyváženou strukturu krajiny, jejíž nedílnou součástí byly i staré odrůdy ovocných stromů. To jsou témata dobře uchopitelná pro ekocentra a ochranné organizace. Je možné nejprve ovocné stromy v krajině vyhledávat, mapovat, poté plody pro zpracování sbírat a následně se zájemci vyzkoušet zajímavé receptury zpracování. Sledovat, zda stromy

odrodné ČSOP a na stránkách www.stareodrudy.cz. Podrobnosti o jednotlivých starých odrůdách lze na webu vyhledávat v databázi starých odrůd ovoce. Vzácné odrůdy jsou uchovávány v genofondových sadech. Většina z nich je veřejně přístupná. Máme síť spolupracovníků a ovocných školek starých odrůd, kde je možné vybrané odrůdy objednat a zakoupit. Pořádáme workshopy, semináře, a to jak ke zpracování ovoce, tak výsadbám, řezu a celoroční péči. Tradiční je i cyklus sezónních výstav starých odrůd pro veřejnost s pomologickou poradnou a určováním vzorků ovoce. Prostřednictvím aktivit programu Oživení starých odrůd usilujeme o zachování původních odrůd v naší české krajině.

Autorka je koordinátorka projektu ČSOP Oživení starých odrůd.
Kontakt – katerina.strossova@csop.cz

Pozitivní trénink živočichů v záchranných stanicích

V držení záchranných stanic bylo v roce 2019 evidováno 1 500 jedinců s trvalým handicapem. Přístup k této skupině živočichů se liší napříč jednotlivými zařízeními.

TEXT ALENA KONVALINOVÁ

Některá trvale handicapovaná zvířata jsou využívána jako chovné páry, řada z nich slouží ke vzdělávacím účelům v expozicích. Právě tato forma využití s sebou přináší stres způsobený přítomností návštěvníků. Jednou z funkčních možností, jak takto způsobený stres eliminovat a zároveň usnadnit ošetřování, je pravidelné předkládání enrichmentu (zapojení různých hraček) a tréninku metodou pozitivního posilování.

Záchranná stanice pro živočichy ČSOP Vlašim

Záchrannou stanici pro volně žijící živočichy založil Český svaz ochránců přírody ve Vlašimi v roce 1994. Od té doby prošlo péčí jejích pracovníků téměř 13 tisíc zvířat. Zároveň se záchrannou stanicí založil ČSOP ve Vlašimi také Podblanické ekocentrum a začal se věnovat na profesionální úrovni environmentální výchově a osvětě včetně oblasti prevence zraňování volně žijících zvířat. V roce 2010 bylo rozhodnuto o oddělení expoziční a léčebné části stanice. Zatímco léčebná a rehabilitační část záchranné stanice byla nově vybudována asi dva kilometry od Vlašimi a je veřejnosti nepřístupná, expoziční část umístěná v centru města Vlašim se

Vydra říční Fousek následuje během tréninku target.

po dokončení potřebných úprav v roce 2012 návštěvníkům naopak naplno otevřela.

ParaZOO – druhý domov pro ty, co se do přírody nevrátí

Expoziční část vlašimské záchranné stanice pro živočichy byla pojmenována „paraZOO“ a v roce 2012 se stala licencovanou zoologickou zahradou Ministerstvem životního prostředí. V současné době je zde chováno cca 40 jedinců třiceti druhů volně žijících živočichů. Každý z nich má nějakou

Ukázka enrichmentu – zmrzlina pro vydry.

FOTO: RADKA BUKOVÁ

formu handicapu, který brání jeho životu ve volné přírodě. Zvířata jsou chována v prostorech odpovídajících svou velikostí a vybavením vyhlášce 114/2010 Sb. a také doporučení Ústřední komise pro ochranu zvířat (Podmínky chovu savců volně žijících druhů v zajetí). U každého jedince se lze dočíst o jeho základních ekologických nárocích, rozšíření a hlavně o jeho osudu – proč se do záchranné stanice dostal. Mluvíme tedy o početné skupině živočichů, kteří mají v ochraně přírody důležitou funkci, neboť názorně na svých handicapech prezentují negativní důsledky rozličných lidských aktivit na divoce žijící zvířata. Návštěvníci paraZOO se v rámci své prohlídky také blíže seznámí s preventivními opatřeními, jak zranění živočichů předcházet.

Expozici záchranné stanice – paraZOO – navštíví ročně 17 tisíc návštěvníků a 3 tisíce žáků a studentů v rámci výukových programů Podblanického ekocentra. To představuje pro chované živočichy významnou stresovou zátěž. Navíc tito kvůli svému handicapu vyžadují speciální přístup.

Výběr expozičních zvířat

Z rozhodnutí, že bude zvíře trvale umístěno v paraZOO, vyplývá naše odpovědnost za jeho život bez utrpení a zároveň zajištění co největšího přínosu pro environmentální vzdělávání. Z toho důvodu je nezbytné se zvířetem pracovat tak, aby mohlo prezentovat svůj druh či příčiny zraňování živočichů bez vyšší míry stresu. Základním předpokladem je, že vůbec zvládne přítomnost návštěvníků, včetně více početných skupin. Do expozic nejsou vhodná plachá zvířata nebo ta, jejichž hlavní aktivita probíhá v noci.

Také voliéry pro expoziční účely bývají jinak vybaveny než ubikace, které slouží pouze pro chov, a měly by se co nejvíce podobat přirozeným podmínkám v přírodě. Zvířata, která se z důvodu svého handicapu nemohou vrátit do přírody, nejsou zvířaty ochočenými v pravém smyslu slova. I jedinci odchovaní v zajetí od malička stále vykazují stejné předpoklady pro chování specifické pro svůj druh, neboť jsou geneticky totožní s druhy ve volné přírodě. Nelze tedy vyloučit, že se za stresových okolností budou chovat agresivně nebo bázlivě.

Chov trvale handicapovaných živočichů v zajetí

Oproti domestikovaným zvířatům jsou divoká zvířata na chov v zajetí náročnější a trpí nedostatkem podnětů k skutečování přirozeného chování. Nedostatek pohybových podnětů pak může vést k abnormálním projevům a k prohlubování těchto sklonů, stejně jako fyzický handicap, který zvířeti brání v plnohodnotném pohybu. Jednou z mnohých chyb při ošetřování zvířat je také podceňování nebo rušení biorytmu zvířat. Vnitřní denní rytmus je synchronizován s vnějšími podmínkami a zvířata mají vrozenou také roční periodicitu. Zásadní omyl, že se zvíře podřídí způsobu práce, může mít fatální vliv na jeho zdraví.

Při posuzování životní pohody živočichů chovaných v lidské péči a volby úrovně kontaktu s člověkem je třeba zvláště brát zřetel na přirozenou náklonnost daného druhu k člověku. Některá zvířata jsou kontaktního typu (např. papoušci nebo některé šelmy) a jiná distančního a potřebují okolo sebe větší prostor (např. rackové). Ne jinak je tomu u trvale handicapovaných jedinců. Způsob a metoda výcviku

FOTO: FILIP PETRÁK

Krmení vyder v přímém kontaktu během komentované prohlídky vlašimské paraZOO.

se zakládá na vzájemném sociologickém vztahu člověk – zvíře, kde se člověk stává členem skupiny. Již Hagenbeck (1914) dokázal, že přiměřený pohyb a zabavení zvířete poskytuje zvířeti rozptýlení, pomáhá při upevnění fyzické kondice a zdraví a slouží jako prevence stereotypního chování.

Zvířata žijící v zařízeních jako jsou zoo nebo expozice záchranných stanic se neustále učí signály. Poznají pak, kdy se blíží jídlo nebo že přítomnost určité osoby přinese něco nepříjemného. Brzy přijdou na to, že svým chováním mohou ovlivňovat své životní podmínky. Snadno se naučí, že pokud své chování budou opakovat, budou taktéž opakovaně dostávat jídlo nebo pozornost ošetřovatele. Díky znalosti tohoto principu lze snadno upravovat jejich chování.

Jedním ze způsobů, jak efektivně pečovat o fyzickou i mentální kondici zvířat v zajetí, je trénink. Být v přítomnosti zvířat, vstupovat do jejich životního prostoru, v případě expozic značně omezeného, trénovat je a ošetřovat, znamená s nimi komunikovat. Různá zvířata však mají různé způsoby komunikace, a proto je při tvorbě spolupracujícího vztahu nutné naslouchání, chcete-li pozorování.

Příklad krkavce Boba

Krkavec Bob patří mezi nejstarší obyvatele paraZOO a je zde už od samého počátku. Již v minulosti s ním bylo různě trénováno, ale především ho lidé učili mluvit. Každopádně o něj po dobu, co je v paraZOO, pečovala už řada lidí a dostávalo se mu v různých obdobích různé pozornosti. Vedle projevů agrese měl sklony k sebepoškozování, především si vyškubával peří na prsou. Nutno konstatovat, že se u něj tento zlovyk občas projevuje doposud.

Tato porucha chování už byla v jeho případě zakořeněná mnoho let, a proto její řešení nebylo a není snadné. Sledování ukázalo, že si tak krkavec kompenzoval neúspěch (např. když okolo jeho voliéry prošel ošetřovatel bez povšimnutí), strach z nových prvků (např. nově instalovaných ochranných zástěn ve voliéře) nebo extrémně rušných udá-

Ošetřovatel Martin Hůlka trénuje krkavce v přímém kontaktu.

FOTO: FILIP PETRÁK

lostí (vysoce početné akce pro veřejnost v paraZOO nebo oprava chodníků). Díky postupnému přinášení nových předmětů a pozvolnému vystavování Boba novým situacím se krkavec naučil snáze vyrovnávat s neočekávanými událostmi. Díky tréninku je pták pod menším vlivem stresu, ví, kde ve voliéře má své bezpečné místo, dokáže dát najevo svůj zájem o trénink nebo ho ukončit.

Nejdříve se s Bobem pracovalo v chráněném kontaktu, kde se naučil, co znamená klikr, chodit na místo na rohové větvi, čímž říká, že chce pracovat, a dotýkat se targetu (pomocný předmět, který živočich následuje nebo se ho dotýká). Když se naučil tyto kontrolní cviky, byl trénink rozšířen do kontaktu přímého, tedy uvnitř voliéry. V chráněném kontaktu se pracuje vždy na začátku každého tréninku, zjišťuje se tak krkavcův zájem o trénink a na závěr se chráněný kontakt využívá pro docvičení, aby s odchodem z voliéry neskončil přísun odměn a Bob tím nebyl frustrován. Díky dodržování tohoto pravidla, respektování jeho bezpečného místa a dalších zásad nebyla při tréninku zatím žádná agrese zaznamenána.

Trénink a enrichment – zabíjácí nudy

Díky tréninku živočichů během komentovaných prohlídek paraZOO udrží průvodce obousměrnou pozornost. Návštěvníci se více zaměří na představovaného jedince a živočich se během prohlídky soustředí na trénink, což eliminuje stres z pozorujících. Zvířata působí mnohem relaxovanějším dojmem i v přítomnosti návštěvníků.

Díky tréninku a enrichmentu mají pravidelný pohyb a zároveň se tak kontroluje množství přijatého krmění. Enrichmentové pomůcky, zvláště hlavolamy, ze kterých musí živočich odměnu získat, podnětují k přemýšlení. V letních měsících jsou ideální různé enrichmentové zmrzliny nebo např. chlazené dýně či melouny. Do výroby hraček pro zvířata pravidelně zapojujeme také veřejnost, především děti z výukových programů. Na základě instrukcí od lektorů tak vyrábí bezpečné hračky, které pak společně s trenéry dávají jednotlivým zvířatům. Děti se tak hravou formou naučí, co

vše může být pro zvířata nebezpečné a na co by měly myslet např. při výrobě hraček pro mazlíčky nebo při umísťování různých materiálů do zahrady. Každý enrichment je třeba do detailů promyslet. Nesmí dojít k poranění zvířat, jejich zachycení nebo uvěznění.

Překonávání překážek, balancování, protahování, vyvažování, šplhání, plazení atd. podporuje fyzickou kondici zvířat a je třeba postupně zvyšovat obtížnost obdobně jako v humánních sportech. Účelem enrichmentu je zbavit se nudy, ne způsobit frustraci, strach nebo úzkost. Při aplikaci enrichmentu je třeba postupovat pomalu, v sociálních skupinách dbát na hierarchii. Enrichmentových příležitostí je spousta a fantazii se meze nekladou. Důležité je nezapomenout na základní pravidla, která zajistí úspěch i bezpečnost. Dobré je mít plán enrichmentu a vést si deník.

Trénink a enrichment už je součástí denní péče o živočichy v paraZOO. Pozitivní vliv těchto metod se projevuje také v ošetřování. Prostřednictvím targetu je možné zvíře navést na určité místo a tam ho prohlédnout, případně zkontrolovat čtečkou čip. Vzhledem k tomu, že je paraZOO jediná expozice záchrané stanice, kde se systematicky a dlouhodobě věnuje tréninku trvalých handicapů volně žijících druhů, budou zde probíhat praktické semináře pro odbornou veřejnost. Díky nim se pracovníci záchraných stanic a obdobných zařízení naučí základům pozitivního tréninku a budou mít příležitost si ho vyzkoušet v praxi. 📧

Autorka je vedoucí Záchrané stanice pro živočichy ČSOP Vlašim.

Kontakt – alena.konvalinova@csop.cz

Trenérka Radka Buková během tréninku lysky černé.

FOTO: FILIP PETRÁK

Oddílové výpravy v době covidové

K aktivitám velmi postiženým protikoronavirovými opatřeními patří dětské oddíly. Mladé ochránce přírody nevyjímá. Vypořádávají se se situací různě, od přerušení činnosti po vymyšlení nejrůznějších náhradních aktivit. K těm druhým patří i pražští Sportíci.

TEXT BÁRA ČECHOVÁ

Příběhy existují už od samého počátku lidstva. Žijí bok po boku s lidmi, jsou předávány z generace na generaci a mění se v čase s tím, jak často jsou vypravovány. V každém koutě světa se vyprávěly příběhy jiné, a přesto velmi podobné. Všechny příběhy totiž měly svůj účel. Tak začínal doprovodný text k trase, kterou si Sportíci mohli individuálně projít během podzimních prázdnin, namísto obvyklé víkendové výpravy.

Rozhodli jsme se, že s příchodem pandemických opatření nechceme oddílové činnosti zanechat. Je pro nás důležité udržovat kontakt mezi dětmi i mezi sebou. Každý týden, v obvyklou dobu schůzky, se s dětmi scházíme doma u počítačů a přes videohovor hrajeme hry, získáváme nové vědomosti, povídáme si, zkrátka děláme to, co bychom jinak dělali v klubovně. Pochopitelně jsou zde omezení, ale

V jednom ze světů z pověsti žijí skřítki. Děti měly proto cestou nasbírat přírodniny a z nich vytvořit skřítku, jak si ho představují.

proč je nepřijmout jako výzvu k hledání nových aktivit a přístupů. Pro děti je virtuální schůzka alespoň trochu návratem k normálu v době nejistoty, možností vidět se s kamarády, s nimiž by se delší dobu nesetkaly a v neposlední řadě cestou k udržení kontaktu s oddílem. Jak se krátí den a podzim přináší náladovost, nabízíme dětem lék proti nudě a depresivním náladám, jež sociální izolovanost nevyhnutelně přináší.

Cesta za pověstí

Individuální procházka po zadané trase, zmíněná v úvodu textu, doplňuje a navazuje na obsah virtuálních schůzek. Hledali jsme způsob, jak co možná nejméně narušit systém celoročního programu, rozvíjeného a stupňovaného na výpravách a vrcholícího na táboře.

Někdy býváme indiáni, někdy cestujeme strojem času a v předminulém

FOTO: ARCHIV MOP SPORTÍK

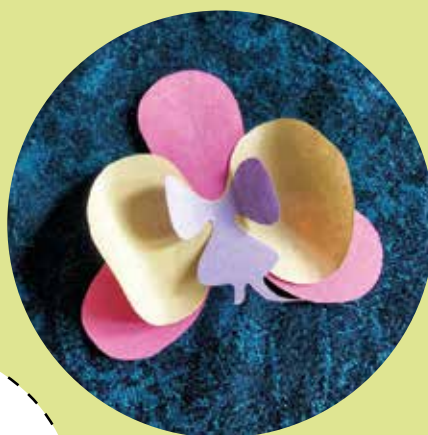
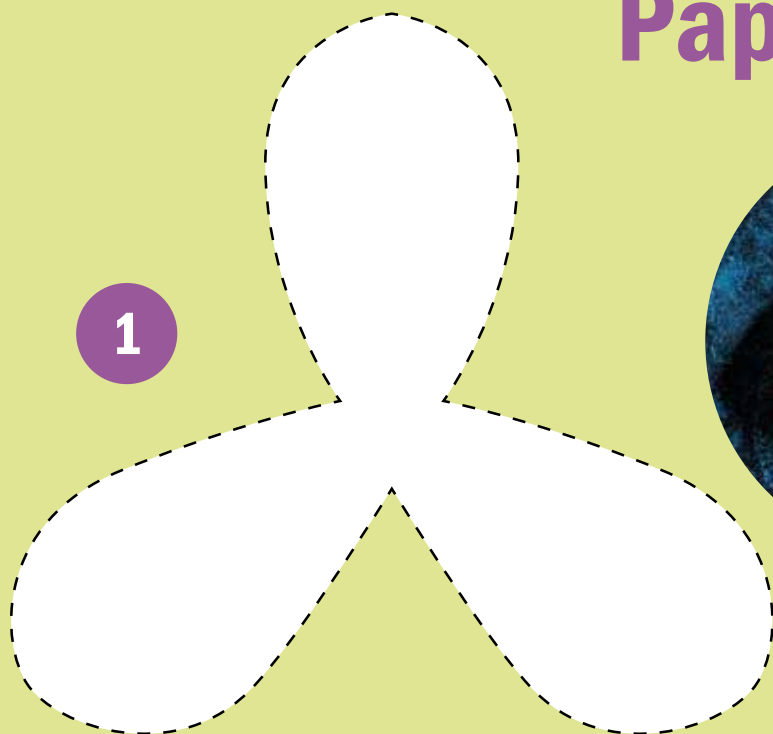
FOTO: ARCHIV MOP SPORTÍK

roce prožil oddíl tábor ve starodávném Japonsku, kde se z nás stali samurajové. Letos je celoročním tématem severská mytologie. V průběhu roku sbíráme dávné pověsti a zachraňujeme je před zapomenutím. Jedna z prvních pověstí vyprávěla o Stromu Yggdrasil a devíti světech, které legendární strom spojuje, a Sportíci ji získali na trase v Prokopském údolí. Děti si podle mapky ve vybraném dni prošly všechna označená místa a na každém získaly část pověsti jako odměnu za splnění úkolu. Na konci putování našli Sportíci hliněnou destičku s vyrytou runou, napojenou svým významem k vyprávění o Stromu světa.

Završení každého dalšího putování nebo splnění nelehkého úkolu bude korunováno nálezem dalších destiček s runami, pro které dozajista najdeme využití na příštím táboře. Rozhodně tak nemáme v plánu skončit s první individuální výpravou. Jako náhradu listopadové víkendovky si pro ostatní zpracovalo putování pár starších dětí, které se rády aktivně zapojují do příprav programu. Je to zatím tajemství, ale tentokrát odhalíme pověst o básnické medovině a na konci putování, samozřejmě mimo destičky s další runou, získáme ingredience a postup na její výrobu. Konec konců, co lepšího si může člověk přát na začátku zimy, než recept na dobrotu, která nejen posílí, ale především zahřeje. ☺

Autorka je vedoucí oddílu mladých ochránců přírody Sportíci

Papírové orchideje

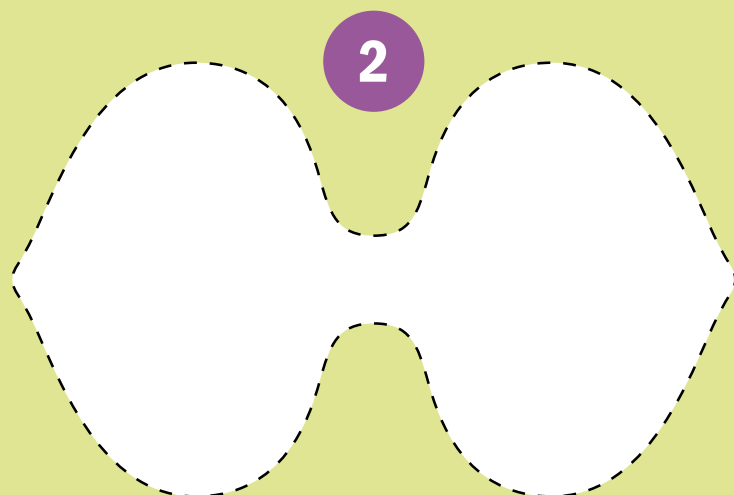

Celý rok jsme se letos ve zvýšené míře věnovali orchidejím. Když už neketou žádné venku, na loukách a v lesích, co si nějakou vyrobit z papíru?

Máme tu pro vás jeden velice jednoduchý návod. Na výrobu potřebujete nůžky, papír, lepidlo a tužku.

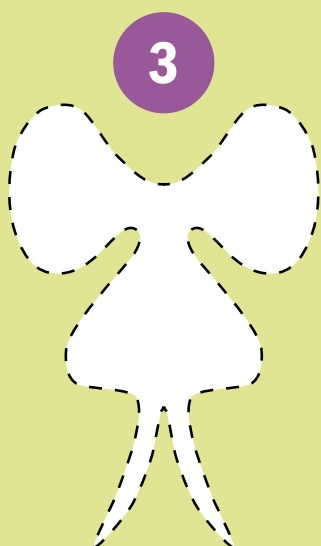
- Nejprve obkreslete jednotlivé části orchideje na papír a vystřihněte je. Lze použít barevné papíry, stejně jako na našem snímku, nebo bílý papír a orchidej si pak libovolně vybarvit.
- Jednotlivé části na sebe naskládejte v pořadí 1 – 2 – 3 a v jejich středu je slepte.
- Nakonec jednotlivé okvětní lístky „přes tužku“ vytvarujte.

Nápaditosti se samozřejmě meze nekladou, můžete si třeba vzít k ruce atlas orchidejí a tvary orchideje upravovat tak, aby se co nejvíce podobaly skutečným kráskám z naší přírody. Jednotlivé papírové kvítky můžeme upevnit třeba na zeleně nabarvenou špejli.

Příliš jednoduché?

Tak co třeba poskládat květ kruštíku jako origami? Postup naleznete na videu na www.mopici.cz/tvorime.

Připravily Irena Dráсталová a Lenka Žaitliková,
Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP.
Foto Jan Moravec.

Novinky v českém právu životního prostředí

V období od jara do podzimu 2020 česká vláda i poslanci řešili především pandemii nemoci covid-19, což se projevilo na zcela minimálním množství nově přijatých či projednávaných předpisů z oblasti životního prostředí.

Zároveň se blíží volby do Poslanecké sněmovny (podzim 2021) a u mnoha z návrhů je již nyní zřejmé, že nebudou z časových důvodů schváleny. Představujeme Vám proto pouze tisky, které již byly schváleny, budou s vysokou pravděpodobností přijaty nebo je považujeme za hodné pozornosti a diskuze.

Prvním z nich je vládní **návrh stavebního zákona** (tisk 1008) a s ním související změnový zákon (tisk 1009). Nový stavební zákon je připravován prakticky celé volební období a po celou dobu je podrobován ostré kritice, ať již za způsob přípravy, ale zejména za obsah. Návrh je kritizován nevládními organizacemi, akademickou obcí, obcemi i samotnými úřady. Důvodem je především oslabování možnosti obcí ovlivnit výstavbu na svém území, odhlížení od zájmů na ochranu životního prostředí i sousedů, ale i další výjimky a výjimky z výjimek ve jménu zjednodušování celého procesu. Konečný obsah zákona i jeho důsledky je ovšem předem velmi těžké předvídat, protože komplexní pozměňovací návrh chystá Ministerstvo pro místní rozvoj jako předkladatel i některé poslanecké kluby.

Novela **zákona o urychlení výstavby dopravní, vodní a energetické infrastruktury a infrastruktury elektronických komunikací** (zákon č. 403/2020 Sb.) upravuje několik postupů k dalšímu zrychlení výstavby liniových staveb, mimo jiné v oblasti doručování či v oblasti vyvlastňování

TEXT MILAN DAMOHORSKÝ,
PETRA HUMLIČKOVÁ

potřebných pozemků. Novela nově zavádí tzv. jednotné závazné stanovisko pro liniové stavby posuzované v EIA. Namísto všech závazných stanovisek a výjimek v ochraně přírody a krajiny vydáváno nově pouze jedno „jednotné“ závazné stanovisko. Zároveň je poprvé zavedena tzv. „fikce“ souhlasného závazného stanoviska – pokud se úřad k záměru nevyjádří v pevně stanovené lhůtě, považuje se jeho vyjádření za souhlasné a bez podmínek.

Vládní novela **zákona o vodách** (tisk 556) upravuje zcela novou část věnující se situacím sucha a nedostatku vody. Jedním z praktických opatření je povinnost každého stavebníka

předpokládat jejich schválení všechny tři návrhy na **zakotvení práva na vodu jako ústavního práva** a s tím související povinnosti státu dbát o ochranu o šetrné využívání vody (tisk 508, 526, 549).

Novela **zákona na ochranu zvířat proti týrání** (tisk 514) zakazuje drezuru volně žijících druhů zvířat v cirkusech a od roku 2027 i klecový chov slepic. Novela je nyní projednávána v Senátu.

Problémy s odkupem státních a obecních pozemků, na kterých jsou dnes umístěny jednotlivé zahrádkářské osady, má řešit návrh **zahrádkářského zákona**, který tuto činnost prohlašuje za veřejně prospěšnou (tisk 634).

Senát projednává skupinu nových zákonů o **odpadovém hospodářství** (zákon o odpadech, o výrobcích s ukončenou životností, o obalech a změnový zákon). Výrazným nedostatkem navržené legislativy je prodloužení možnosti skládkování recyklovatelných a kompostovatelných odpadů až do roku 2030 namísto původně požadovaného roku 2024. Návrh zákona cel-

FOTO: JAN MORAVEC

Senát v současné době projednává balík nových zákonů o odpadovém hospodářství.

zajistit pro nové stavby vsakování dešťové vody nebo její využití k zalévání. Vypouštění dešťové vody do kanalizace bude zcela výjimečné při nemožnosti jiného využití této vody.

O další lokality byl rozšířen **Generel území chráněných pro akumulaci povrchových vod**. Generel je nezávazným seznamem míst vhodných pro výstavbu vodních nádrží. Jejich případná výstavba však musí projít celým povolovacím procesem. Nesouhlasná stanoviska vlády dostaly a nelze proto

kově skládkování zdražuje a motivuje obce k výraznému zlepšení separace odpadů třídící slevou. Vláda začala také připravovat zákon zakazující používání jednorázových plastů (brčka, přístroje atd.). Tento zákon bude určitě přijímán až v dalším volebním období.

Novela zákona o **hnojivech** (tisk 755) upravuje kromě názvosloví i povinnosti zemědělců při užívání tech-

FOTO: JAN MORAVEC

Přežije zeleň kolem železničních tratí novelu zákona č. 403/2020Sb.?

nologických vod a sedimentů na zemědělské půdě.

V dubnu vláda schválila aktualizovaný **Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025**, který je de facto akčním plánem pro plnění cílů a opatření vymezených ve Strategii ochrany biologické rozmanitosti ČR z roku 2016. Program cílí zejména na zastavení pokračujícího úbytku biologické rozmanitosti a zároveň na konkrétní opatření, která povedou ke zlepšení stavu biodiverzity, a to mimo jiné diverzifikací krajiny v zájmu zachování a rozšíření ptáků a opylovačů, zvýšením retenční kapacity půdy, aktivním zapojením zemědělců, ekologickou stabilitou lesů a vodních toků atd.

Česká republika také **ratifikovala změny tří mezinárodních úmluv** v oblasti životního prostředí. Tyto změny se týkají příloh A a B Stockholmské úmluvy o perzistentních organických polutantech, přílohy III a nové přílohy VII Rotterdamské úmluvy o postupu předchozího souhlasu pro určité nebezpečné chemické látky a pesticidy v mezinárodním obchodu a příloh 2 a 3 Dohody o ochraně africko-euroasijských stěhovavých vodních ptáků.

Autoři působí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy; M. Damohorský je jejím proděkanem.

V loňském jarním čísle KND jsme informovali čtenáře o chmurných mračnecích, která se stahují nad českou přírodou v podobě návrhu nového stavebního zákona. Pojdme se po roce a půl podívat, jak tato mračna postoupila.

Věcný záměr nového stavebního zákona StavZ, který připravila se svými advokáty Hospodářská komora (HK), schválila vláda s mnoha nevypořádanými připomínkami loni v červnu. Advokáti HK poté během 5 měsíců spíchli paragrafově znění návrhu StavZ a návrhu zákona o změně souvisejících 59 zákonů (změnového zákona). V listopadu 2019 to pak vše s množstvím jazykových a legislativních chyb odevzdali Ministerstvu pro místní rozvoj (MMR).

Města proti stavebnímu zákonu

MMR tyto elaboráty během jediného měsíce prohnalo mezirezortním připomínkovým řízením. Ale po Novém roce 2020 si i ministryně Dostálová uvědomila, že výsledný paskvil nemůže projít. K formálním opravám ho proto svěřila profesionálním legislativcům a po věcné stránce začala vyjednávat s velkými městy. Ta totiž – na rozdíl od pokorného Ministerstva životního prostředí (MŽP) – vystoupila jako politicky nejvážnější fronta odporu. V tomto střetu nešlo samozřejmě vůbec o přírodu, ale o podíl na moci: města kategoricky odmítala novou organizaci státní stavební správy. V ní by totiž povolování staveb příslušelo výlučně novým státním stavebním úřadům v čele s Nejvyšším stavebním úřadem (NSÚ), zatímco obecní a krajské úřady by přišly v těchto věcech o veškerou působnost i úředníky.

V lednu 2020 se ministryně Dostálová podařilo dojednat s předsedou Svazu měst a obcí F. Luklem kompromis. Podle něho by města dostala jako ústupek omezenou pravomoc povolovat v řízení na 1. stupni stavby do určité velikosti a na oplátku by spolkla hořkou pilulku centralizace v územním plánování.

Přestože kompromis vyvolal u HK mdlouby, úředníci na MMR podle něho v průběhu letošního jara návrh upravili a vytvořili hybridní soustavu obecních a státních stavebních úřadů. Přitom ale původní návrh z dílny advokátů HK vyčistili od nejhorších zvěrstev, jako bylo například automatické povolení stavby, a celkově ho i v jiných dílčích ohledech opravili k lepšímu. Ponechali však nedotčenou koncepci původního návrhu, podle níž klíčové otázky ochrany životního prostředí (ŽP) budou při povolování staveb autoritativně posuzovat samy stavební úřady bez závazné pravomoci dosavadních dotčených orgánů.

Návrh jde do sněmovny

V srpnu letošního roku takto předělaný návrh s řadou připomínek schválila Legislativní rada vlády (LRV). Ta ho ovšem posuzovala pouze po právní stránce, přičemž se odmítla zabývat otázkou organizace stavební správy. V LRV přitom neseděl ani jeden právník se specializací na právo ŽP. Koncem srpna pak vláda, včetně poslušného ministra Brabce, návrh schválila a předložila Poslanecké sněmovně (PS). Ale vzhledem k tomu, že vládní návrh je všeobecně nepřijatelný, již od jara letošního roku připravují dvě různé politické skupiny dva různé „komplexní pozměňovací návrhy“.

První je skupina kolem poslance M. Kupky (ODS), jejímž cílem je posí-

Jak bude vypadat stavební právo budoucnosti mají v tuto chvíli v rukou poslanci (a ve finále my prostřednictvím voleb 2021).

Nový stavební zákon v Poslanecké sněmovně

TEXT PETR SVOBODA

lit pravomoci měst při povolování staveb a při územním plánování. Druhou je pak skupina kolem MMR (!), jejímž cílem je – pod vlivem HK a stavební lobby – přepracovat současný návrh zpět co nejvíce do podoby původního návrhu z dílny advokátů HK. Fakt, že ministerstvo vážně uvažuje o „komplexním pozměňovacím návrhu“ k vlastnímu návrhu zákona, který samo připravilo a předložilo sněmovně, je obrazem totálního legislativního úpadku. Ani jedna z těchto dvou skupin není nakloněna ochraně ŽP a nepočítá s žádnými změnami, které by alespoň zčásti vrátily původní pravomoci dotčeným orgánům v oblasti ŽP. Sněmovna v 1. čtení dne 5. 11. 2020 hlasy poslanců za ANO, ČSSD, KSČM a SPD návrh postoupila dále a přikázala ho technokraticky zaměřenému Hospodářskému výboru jako výboru garančnímu. Zpravodajem byl určen „spolehlivý“ M. Kolovratník z hnutí ANO.

Nový stavební zákon a životní prostředí
Návrh nového StavZ ve znění z listopadu 2020 stojí z pohledu ochrany ŽP na čtyřech pilířích:

Za prvé, návrh počítá se dvěma soustavami stavebních úřadů. První, která má být obecná a má povolovat v zásadě všechny stavby, má mít tři stupně, a to stavební úřady obcí, krajské státní stavební úřady a NSÚ jako ústřední orgán. Proto, že tato soustava míchá dohromady úřady obcí a úřady státu s odlišnými režimy zaměstnaneckých vztahů, říká se jí „kočkopes“. Stavby do výšky posledního podlaží 22,5 metru mají v 1. stupni povolovat stavební úřady obcí, větší stavby mají v 1. stupni povolovat krajské státní stavební úřady. Druhá soustava, která má být speciální, čistě státní a má povolovat klíčové stavby veřejné dopravní a technické infrastruktury, má mít dva stupně, a to centralizovaný Speciální stavební úřad a NSÚ. Samosprávné kraje přijdou při povolování staveb o veškerou působnost.

Za druhé, současným dotčeným orgánům, které nyní při umísťování a povolování staveb vydávají závazná stanoviska z hlediska ochrany ŽP, má být tato jejich pravomoc odňata a fakticky převedena na státní stavební úřady. Do budoucna tak mají státní stavební úřady při povolování staveb samy rozhodovat o odnětí půdy ze zemědělského nebo lesního půdního fondu, o kácení dřevin, o zásazích do významných krajinných prvků i do krajinného rázu, o povolování výjimek ze zákazů u zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů, a dokonce i o posuzování vlivů na ŽP; jen v některých případech k tomu budou potřebovat předchozí (nezávazné) vyjádření dotčeného orgánu. Díky tomu MŽP i Ministerstvo zemědělství ztratí pravomoc v odvolacích a přezkumných řízeních závazně přezkoumávat rozhodnutí stavebních úřadů o uvedených otázkách ŽP.

Za třetí, stavební úřady obcí budou mít sice pravomoc povolovat v 1. stupni některé stavby, ale nebudou si přitom moci samy posoudit související otázky ŽP. V těchto věcech budou potřebovat předchozí (nezávazné) „koordinované vyjádření“ krajského státního stavebního úřadu, který tu bude vystupovat jako dotčený orgán z oblasti ŽP. Pokud pak některý z účastníků podá proti rozhodnutí stavebního úřadu obce odvolání, bude o odvolání rozhodovat krajský státní stavební úřad. Ten přitom bude přezkoumávat i své vlastní (podkladové) koordinované vyjádření vydané k otázkám ŽP. Objektivita odvolacího přezkumu v otázkách ŽP tak bude prakticky nulová.

Za čtvrté, výše popsany režim nemá platit ve zvláště chráněných územích (ZCHÚ), evropsky významných lokalitách (EVL) a ptačích oblastech (PO). V těchto územích dosavadní pravomoci dotčených orgánů ochrany přírody povolovat výjimky a vydávat (závazné) souhlasy při umísťování a povolování staveb mají být v zásadě zachovány. Na území přírodních rezervací a památek, EVL a PO budou v příslušnosti krajských úřadů, na území CHKO, národních přírodních rezervací a památek budou v příslušnosti AOPK a na území národních parků (NP) budou v příslušnosti správ NP. Dosavadní pravomoci těchto dotčených orgánů budou omezeny na (nezávazná) vyjádření jen při povolování staveb v zastavěných územích nebo na zastavitelných plochách, pokud budou takto vymezeny v územních plánech s mírou podrobnosti odpovídající regulačnímu plánu.

Rozhodnou příští volby?

Těžko říci, zda zmetek nového StavZ naši poslanci nakonec „prohlásí“. Podobně jako při zvládnutí epidemie koronaviru i zde je postup státu chaotický a výsledek nepochybně nevyzpytatelný. Možná bude formálně schválen a vyhlášen ve Sbírce zákonů. Ale jestli nabyde účinnosti, natož k předpokládanému datu 1. 7. 2023, bude záležet hlavně na nové politické reprezentaci po volbách v roce 2021.

Autor je advokát dlouhodobě spolupracující s ČSOP.

Kontakt – svoboda@akpetrsvoboda.cz

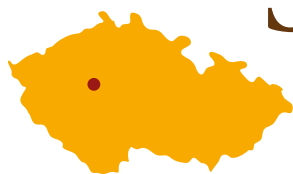

FOTO: JAN MORAVEC

TEXT A FOTO JAN MORAVEC

Trochu váhám, zda lze psát o „nové“ naučné stezce. V mnohém je sice stezka zcela nová, i název je nový, ale přesto jde svým způsobem o rekonstrukci. Její předchůdkyně vznikla už koncem 80. let a jmenovala se Naučná stezka Státní přírodní rezervací Karlštejn (později Národní přírodní rezervací Karlštejn). Když byl Český svaz ochránců přírody požádán, aby se ujal rekonstrukce této stezky, stáli jsme před otázkou, zda jen vymyslet stávajícím zastavením moderní háv a doplnit je nějakými interaktivními prvky, a nebo provést poněkud razantnější změny. Přiznávám, nemám rád naučné stezky připomínající pavouka. Naučná stezka by měla mít jasný průběh, vést odněkud někam – je to přeci stezka. Nebo tomu neříkejme naučná stezka, ale soustava naučných/informačních bodů. Právě takhle pavoukovitá byla původní naučná stezka. A tak jsme od samého počátku prosazovali úpravu trasy. A také zahuštění informačních bodů. Ne, neměním nic na svém postoji, že by neměla být v krajině tabule na tabuli. Ovšem toto byl druhý extrém; místy byla zastavení od sebe tak daleko, že člověk – než došel k dalšímu – téměř zapomněl, že jde po naučné stezce. Proto také tato naučná stezka ani nebyla vnímána jako výletní cíl, u tabulí se zastavovali spíše jen

Stá lokalita Blíž přírodě

Koncem července se v údolí zvaném Břesnice nedaleko Srbska konala velká sláva. Za přítomnosti šéfu společnosti NET4GAS, Ministra životního prostředí, představitelů Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, starostky Srbska, samozřejmě vedení ČSOP, spolutvůrců naučné stezky a mnoha dalších lidí se zde otvírala již stá lokalita Blíž přírodě – naučná stezka Srdcem Českého krasu.

lidé, kteří šli náhodou kolem. Toto jsme měli ambici změnit.

Kudy tudy cestička

O tom, kudy stezka povede, se se správou CHKO dlouze debatovalo. Krom jasně trasy jsme se snažili pokud možno vyhnout souběhu se silnicí a též překryvu s jinou naučnou stezkou, konkrétně se Svatojánským okruhem. Bylo jasné, že jsme limitováni tím, kudy povoluje či nepovoluje vést turistickou trasu platný plán péče o národní přírodní rezervaci – takže jsme v podstatě byli vázáni na současné turistické trasy. Přesto se jedna významná úprava podařila – díky souhlasu obce již průchod Srbskem nevede po frekventované silnici, ale nebezpečnou souběžnou ulicí (díky značkařům Klubu českých turistů za pohotovost přeznačení!). Po změně trasy

u Svatého Jana pod Skalou tak zbyl jediný krátký silniční úsek, pod Hostimí.

Co se nepodařilo: uzavřít trasu do okruhu. Cesta podél Berounky před Srbskem je oficiálně kvůli nebezpečí řízení skal uzavřena... a nejspíš bude na věky (tvrdí všichni, s kým jsem o tom mluvil). Je to sice čistý alibismus, cesta je naprosto běžně používaná a za slunného dne je na ní víc lidí než na lázeňské kolonádě, ale prostě přes zákaz vstupu vést oficiálně novou naučnou stezku nelze. A jediná možná alternativa by se vyhnula Kozelské roklí, což by byla škoda.

Nové a staré

Původní stezka byla takřka striktně přírodovědná. Nová stezka klade důraz zejména na krajinu a její proměny. Samozřejmě ani zde nechybí informa-

... a co tomu předcházelo

ce o typických rostlinách, motýlech, ptáčích či horninách, hlavním mottem celé stezky je však krajina a její tisícileté soužití s člověkem. Upozorňuje, že i to, co dnes považujeme za „ryzí přírodu“ je mnohdy výsledkem hospodaření našich předků a nebyť působení člověka už od doby kamenné, mnohé části přírody by dnes vypadaly úplně jinak. Nabádá, jak se dívat, aby krajina pozornému návštěvníkovi poodhalila něco ze své historie. Radí, jak se dnes v krajině chovat, aby to, co jsme zdědili, nepřišlo vniveč.

Nedílnou součástí všech 18 současných informačních tabulí jsou náměty k vlastním aktivitám, k přemýšlení o tom, co kolem vidíme, k pozorování a průzkumům toho či onoho. K sledování motýlů usedajících na květiny, k počítání květin na dané ploše, k brodění se říčkou a hledání života pod kameny, k měření terénních útvarů bez metru či k určování hub podle čichu. Osobně považuji toto na naučných stezkách za daleko přínosnější, než nejrozličnější interaktivní hračky, které děti sice zabaví, ale nepropojí je s okolním světem, spíše naopak (úplně stejně by si s nimi mohly hrát kdekoliv jinde, klidně doma v pokoji). Ale ani takové prvky úplně nechybí; doba si to žádá. Pod tabulí pojednávající o historických stezkách je například prstové bludiště.

Tabule původní sice dnes působí poněkud „nemoderně“, ale rozhodně nebyly ošklivé. Jejich grafika byla postavena na velmi zdařilých perovkách rostlin a zvířat. Byla by škoda je jen tak „zahodit“, tím spíš, že většina byla ještě v celkem dobrém stavu. A tak vznikl nápad umístit je na zadní stranu tabulí nových. Vznikla tak unikátní možnost porovnat, jak se dělaly naučné stezky před více jak 30 lety a jak se dělají dnes.

Jak už bylo napsáno výše, počet infotabulí se zvýšil. Tedy nás čekala poměrně zdoluhavá anabáze s povolením umístění nových tabulí. Vlastníci pozemků byli k myšlence vesměs vstřícní; získat souhlasy od obce, Lesů ČR ani soukromých osob nebyl problém. Jedinou výjimkou bylo Povodí Vltavy, které si další tabule na břehu řeky z protipovodňových důvodů nepřálo, ale vzhledem k tomu, že šlo o úsek, který musel být ve finále stejně vypuštěn, ničemu to nevadilo. Horší už to bylo s úřady. Chvillemi jsem měl po-

Lesní lupa.

cit, že kvůli souhlasu s umístěním několika dřevěných tabulí (v souladu s plánem péče a ve spolupráci s orgánem ochrany přírody) je potřeba stejně papírů, jako pro stavbu elektrárny. Nestačí souhlas Lesů ČR coby vlastníka pozemků, ještě musí napsat vyjádření jako lesní odborný hospodář, že s tím fakt souhlasí. AOPK ČR psala vyjádření dokonce na třikrát – jako vlastník, respektive správce některých státních pozemků, jako příslušný lesní hospodář a jako orgán ochrany přírody (třebaže projekt spolufinancovala). Vrcholem pak byl požadavek na potvrzení o souladu s územním plánem. Viděl jste již někdy někdo územní

plán, který by byl zpracován v takové míře podrobnosti, aby řešil jednotlivé infopanely? Však také odbor územního plánování se srdečně zasmál. Jenže několik dalších týdnů pryč.

Začínáme v Srbsku!

Tak se pojďme podívat, jak to dopadlo.

Oficiální začátek stezky je v Srbsku u mostu přes Berounku. Trasa má však ještě dva další úvodní panely – jeden na Propadlých vodách, kde se v jediném bodu potkává se Svatojánským okruhem, další na konci pro ty, co přijdou podél řeky od Berouna a chtěli by jít v protisměru. Což samozřejmě jde,

Mločí lavička.

jen občas nebudou mít informace tu správnou návaznost.

Co lze cestou ještě vidět kromě toho, co již bylo napsáno? Z prvků stezky například modely motýlích křídel, lavičku s vyřezávanými mloky, vzorník hornin či velikou lupu na prohlížení lesní drobotiny. Ale jsme tu především kvůli přírodě a krajině. Tož tedy: typické dubohabřiny, několik menších jeskyní, vápencové lomy a přírodní skalní výchozy, naleziště zkamenělin, vodopády (bohužel v posledních letech vesměs bez vody) či jednu malebnou vísku, rozloženou pod skalním hřebenem. Subjektivně: nejkrásněji je zde z jara, těsně než vyraší listí, když je vše rozkvetlé a zároveň ještě listí stromů a keřů nezakrývá všechny ty geologické a krajinné pozoruhodnosti. Ale něco zajímavého zde spatříte v kteroukoli roční dobu.

Trasa je dlouhá 9 km, i s návratem do Srbska „zakázanou cestou“ 11 km.

Na závěr tohoto povídání bych chtěl poděkovat všem, kdo během téměř ročních příprav téhle stezky jakkoli pomohli – informacemi, fotografiemi a obrázky, nápady, radou či věcnou kritikou, vlastníma rukama či třeba jen morální podporou.

Autor je redaktor časopisu.

Kontakt – kn@csop.cz

Setkání členů a přátel ČSOP na Třeboňsku

Hned na úvod je nutno říct – opět to dopadlo výborně. Bohatý program, krásné počasí, mnohá setkání, pohoda. Byť v trochu komornější sestavě. I když několikrát během roku tomuto výsledku vůbec nic nenasvědčovalo. Někdy se prostě smůla lepí na paty.

TEXT A FOTO JAN MORAVEC

Údolí Dračice je na Třeboňsku značně nezvyklým terénem.

Letošní setkání mělo být původně někde úplně jinde. Vše bylo domluveno již koncem loňského roku. Libovali jsme si, jaký máme oproti jiným letům náskok, jak všechno bezvadně klapne. Jenže v lednu rekreační středisko, kde se mělo setkání konat, lehlo popelem. Během pár dnů bylo jasné, že škody jsou takového rozsahu, že oprava a uvedení do provozuschopného stavu do konce léta nehrozí. Takže začínáme znovu od nuly. Hledat ochotného pořadatele a dostatečně velkou základnu, kde by se za rozumnou cenu mohlo přes dvě stovky lidí ubytovat. Podařilo se na jihu Čech. Koncem února se tam jedeme podívat, domlouváme podrobnosti... načež přichází pandemie, zakazují se hromadné akce a nikdo neví, co bude dál. Přípravy jsou stopnuty, čekáme. V květnu už vypadá situace optimističtěji, ovšem nikdo netuší, jaká opatření budou platit koncem léta a zda se lidi nebudou bát setkávat. Situaci komplikuje podmínka základny na poměrně vysokou zálohu, která je nevratná i v případě zrušení akce „z vyšší moci“, tady v případě jejího zákazu. Přesto se koncem května vedení ČSOP rozhoduje risknout to a jít do toho. Vašek Bartuška z ČSOP Třeboň

dává obratem dohromady excelentní odborný program, sobotních aktivit pro děti se ujímá Sdružení mladých ochránců přírody. Jako problém se ukazuje sehnat takhle narychlo

Jeden z průvodců exkurzí, Rostislav Černý, v přírodní rezervaci Horní Lužnice.

nějakou místní kapelu, zaskakuje tedy (k všeobecné spokojenosti) ansábl Srdečná arytmie, personálně úzce propojený s pražským ČSOP Dinosaurius.

Vítejte v Řadově

V pátek 4. září se nás nakonec na tábořové základně Nový Řadov nedaleko Stráže nad Nežárkou sjelo zhruba 180. Základna trochu „retro“, ale příjemná v tom, že leží na samotě uprostřed borových lesů a že je tu všechno blízko. Ještě odpoledne toho dne proběhly dvě přednášky – povídání o Třeboňsku zaznělo z úst osoby nejpopovolanější, šéfa CHKO, a o mnohaleté zkušenosti, jak přitáhnout děti k přírodě, se podělil vedoucí třeboňského oddílu mladých ochránců přírody Volavky, jinak spolupořadatel letošního setkání Vašek Bartuška. A u ohně pak znělo několik kytar a mnoho hlasů až dlouho do noci.

Těžiště programu bylo jako obvykle v sobotu. Ráno byly na rozcestí před základnou přistaveny dva autobusy.

Páteční večer u ohně.

Jeden vozil posádku, doprovázenou již zmíněným šéfem CHKO Třeboňsko Miroslavem Hátlem, celý den po nejzajímavějších místech oblasti. Druhý zavezl jednu partu do Třeboně a druhou do údolí Dračice (kde je pak opět odpoledne posbíral). V Třeboni čekal na zájemce o prohlídku sbírky vodních a mokřadních rostlin Botanického ústavu, záchranné stanice pro handicapované živočichy a místního pivovaru Regent nestor jihočeské ochrany přírody (a člen Čestné rady ČSOP) Jan Květ. Dračice se ujal další z velkých znalců místní přírody, bývalý gymnaziální profesor Rostislav Černý. Účastníci této exkurze měli možnost seznámit se jak s místy pro Třeboňsko typickými – opuštěnými pískovkami s řadou pozoruhodných vodních a mokřadních rostlin (mnohých zde uměle vysazených v rámci záchranných programů), tak s místem pro tuhle oblast naprosto netypickým, údolím Dračice se žulovými skalami a peřejemi. Čtvrté exkurze se ujal sám Vašek Bartuška. Byla pěší, směřovala k největšímu dubu Třeboňska, ale o to vlastně ani tolik nešlo. Podstatnější byla cesta sama. Exkurze byla cílena na děti, ale dala se pojmout i jako praktická ukázka toho, o čem včera večer bylo mluveno na přednášce. Tedy, že děti potřebují dobrodružství, akci, a to že se dá najít téměř kdekoliv. A tak se účastníci nejen brodili kopřivami sahajícími do výšky prsou, ale také se cachtali u jezu, zkoumali duběnky, ochutnávali semínka netýkavky žláznaté (z jejichž stonků si

vyrobili frkačky, které zásobovali kuličkami černého bezu), hledali a nacházeli čtyřlístky, trhali hrušky...

Vodní breberky i noční „bojovka“

Sobotní pozdní odpoledne bylo vyhrazeno aktivitám pro děti, do kterých se však rád zapojil i leckdo z dospěláků. Na břehu Nové řeky pod táborem se pod taktovkou Katky Landové lovil a určovaly vodní breberky, na tábořišti připravila Lenka Žaitliková dílničku s výrobou bambulí, vlněných panenek a origami. Vyvrcholením této části programu byla noční stezka při svíčkách, která skončila jen tak tak před tím, než se přihnala bouřka. To už ale na verandě centrální budovy dávno vyhrávala Srdečná arytmie. Nikoho sice letos nezvedla k tanci, ale poslouchala se velmi dobře...

Kdo nespěchal domů, mohl si ještě vybrat ze tří krátkých exkurzí přichystaných na nedělní dopoledne. Podívat se na odchyt a kroužkování ptáků, dozvědět se něco o krajině plné tůní na Horní Lužnici a nebo se vydat do nefalšované divočiny, do přírodní rezervace Široké blato. Zájemců bylo jako každoročně hodně; kdo vyloženě nemusel, pryč se mu nechtělo.

Saranče blankytná v Pískovně u Dračice.

Novinkou letošního setkání byla „přenosná kancelář“, tedy nabídka Katky Paličkové, která má na starosti členy ČSOP, že zájemcům o svazovou průkazku, kteří ji dosud nevlastní, vyrobí tuto na počkání na místě. Této možnosti využilo 13 lidí.

Autor je redaktor časopisu.

Kontakt – kn@csop.cz

FOTO: MAREK DVOŘÁK

Rok orchidejí

Rok 2020 se stal Rokem orchidejí. Alespoň pro Český svaz ochránců přírody. Záměrem byla především informační kampaň, která by veřejnosti přiblížila problematiku těchto krásných rostlin, nakonec se ale plán úspěšně rozrostl i v další aktivity. A to vše i přes neveselé překvapení, které nás na jaře čekalo v souvislosti s pandemií covid-19.

TEXT KATEŘINA BUREŠOVÁ

Proč zrovna orchideje, to jste se mohli dočíst již v minulém čísle Krásy našeho domova. Jsou zajímavé, jsou velmi zranitelné a slouží jako tzv. deštníkové druhy, jejichž

ochranou je zajištěna zároveň ochrana cenných lokalit s řadou dalších vzácných a zajímavých druhů. Lidé často vnímají orchideje jako něco exotického, spojeného s tropy. Netuší, že orchideje jsou rostliny rostoucí i u nás. Toto

Orchidejové louky potřebují kosu.

jsme chtěli změnit. Zároveň, a to především, jsme chtěli, aby se lidé více zapojovali do jejich ochrany a do ochrany stanovišť, kde orchideje rostou.

Orchidejový námět nepřišel z čista jasna. Již od roku 2018 Český svaz ochránců přírody spolupracuje na mezinárodním projektu LIFEorchids, který se snaží zamezit klesajícímu trendu v početnosti populací orchidejí, a to zejména na projektových lokalitách v severozápadní Itálii, ale také v celé Evropě.

Exkurze za orchidejemi

Začátek Roku orchidejí byl spojen s výzvou k aktivnímu zapojení do je-

jich ochrany. K tomu mohla napomoci finanční a metodická podpora, nabízená Českým svazem ochránců přírody v rámci národních programů Ochrana biodiverzity a Rozvoj pozemkových spolků. Kdo má kuráž pustit se do ochrany orchidejí, pro něj jsou tyto možnosti jako stvořené.

Dále jsme se ale již soustředili na jaro, na hlavní sezónu kvetení orchidejí. Naším cílem bylo uspořádat exkurze pro veřejnost na orchidejové lokality, které mají v péči naše pozemkové spolky a základní organizace. I přes nuceně odložený rozjezd akcí a veškeré obavy, které s jarní pandemickou vlnou přišly, se nakonec podařilo uspořádat 21 akcí po celé ČR. Exkurze probíhaly

Vítězná práce literární soutěže

Jmenuji se Anežka Hlavatá a je mi 21 let. Historika/zážitek, který níže zmiňuji, se odehrává na Náchodsku. Konkrétně na louce, ležící v lese poblíž silnice směrem na Nový Hrádek. A protože poezie je mému srdci blízko, posílám i pár veršů na zpestření.

Byla jsem v prvním ročníku vyššího gymnázia. Náš třídní učitel byl... byl skvělý. Optimista, s láskou k přírodě a vždycky s nějakým vtípem po ruce. Člověk se mu chtěl zavděčit, aniž by o to on sám někdy usiloval. Byl našim vzorem, dělal se s námi o svůj pohled na svět a nepozorovaně na nás přenášel sympatie k ekologii a přírodě.

Jednou nás místo dopoledního vyučování vzal do lesa nad město, kam se krátkou pěšinou dalo dojít na malou loučku. Šlo o sekání orchidejové louky. Někdo byl nadšený ze záměru pomoci přírodě, někdo, že si bude moct půjčit kosu, někdo, že přišel o matiku. Každopádně, rozkaz byl jasný: „Sekejte louku, nesekejte nohy.“ Kluci se chopili kos, holky hrábí a pustili jsme se do toho. Louka najednou už nebyla tak malá, jak se zdála na začátku. Z hrabání a kosení

bolely ruce, značkové tenisky každou chvíli zapadaly do skrytého rašeliniště, do nohou nás šlehal kopřivy a všichni jsme byli zpaceni jak po maratonu.

Zemědělci by na nás asi koukali skrz prsty, nicméně po pár hodinách bylo hotovo. Pan třídní nám samozřejmě ukázal pár kvetoucích exemplářů, kvůli kterým jsme to vlastně dělali a neodpustil si ani výklad o samotné čeledi vstavačovitých. Asi to nebylo poprvé, co jsem viděla volně kvetoucí orchidej, ale bylo to poprvé, kdy jsem se na ní soustředila a věnovala jí nějakou pozornost. Měla jsem radost, že vidím něco tak trochu raritního, a co víc, že jsem napomohla jejímu udržení v tomto místě. Kéž by měl každý možnost poznat někoho, jako byl náš pan třídní učitel. Děkuji za to. Děkuji za den na orchidejové louce.

*Trochu krutá, trochu vlídná,
křehká jako vílí křídla.
Trochu pyšná trochu hravá,
ve dne září, v noci strádá.
Vábí tě barvami, moc se jí nepoddej,
je nebezpečně krásná, tahle orchidej.*

Ve výtvarné soutěži zvítězila trojice akvarelů Markéty Vykoukalové Dvořákové.

od května do července jak na známých orchidejových výspách, jako jsou Bílé Karpaty, tak i na méně známých místech, třeba na Frýdecko-Místecku nebo Mladoboleslavsku.

Vycházky měly skvělý ohlas i účast. O tom svědčí třeba vycházka za orchidejemi na vrch Hlavnov u Vlkavy na Mladoboleslavsku, kterou připravila základní organizace ČSOP Klenice. Vycházka pod vedením paní Milady Vrbové začínala u 350 let starého hraničního dubu, kde se účastníci dozvěděli, čím jsou orchideje tak výjimečné, jaký je stav populací orchidejí na Mladoboleslavsku a jaký v celé ČR. První orchidej, na kterou při exkurzi narazili, byl vemeník dvoulistý. Tato orchidej je velmi podobná svému příbuznému vemeníku zelenavému, od kterého se liší pouze postavením brylek; jinak jsou tyto orchideje na pohled téměř identické. Dalším krasavcem byl vstavač nachový, který se zde vyskytuje v desítkách jedinců, čímž Hlavnov patří k nejbohatším lokalitám této orchideje na Mladoboleslavsku. Třetí orchidej, která návštěvníky potěšila, byla okrotice bílá.

Orchidejové soutěže

Veřejnost jsme se snažili zapojit i jinak – na téma evropských orchidejí

jsme vyhlásili literární a výtvarnou soutěž. Sešlo se nám pár zajímavých příspěvků a přesto, že některé nesplnily zadání (například zobrazovaly tropické orchideje, ne ty naše), bylo z čeho vybírat. Vítězné příspěvky naleznete na této dvoustraně i na webu ČSOP.

Průběžně vydávané tiskové zprávy nejen upozorňovaly na právě kvetoucí druhy orchidejí, ale vždy zdůrazňovaly, jak se na orchidejových lokalitách chovat (minimalizovat pohyb po lokalitě a k orchidejům si nelehát, aby nedošlo ke zničení snadno přehlédnutelných nekvetoucích rostlin). Zvaly i na pomoc při údržbě orchidejových lokalit prováděné pozemkovými spolky. Potěšilo, když velkou fotogalerii orchidejí včetně komentářů o jejich ohrožení a ochraně a o aktivitách ČSOP zveřejnil server iDNES.

Sychravý závěr roku umocněný druhou pandemickou vlnou snad zpestříme alespoň dětem, pro které budou do konce roku hotové omalovánky a puzzle na téma orchidejí. Tím Rok orchidejí zakončíme. Ale v tema-

tických letech chceme pokračovat i do budoucna. Příští rok se můžete těšit na téma vážek.

*Autorka je koordinátorkou projektu LIFEorchids za ČSOP.
Kontakt – katerina.buresova@csop.cz*

FOTO: VERONIKA CHALOUPKOVÁ

žili noční cestu za Merlinem, bojovali proti sobě navzájem, stavěli tvrže jako úkryt před Morganou, zajišťovali si stravu na celé jedno dopoledne, bojovali o zprávu od Merlina, sázeli v krčmě na rytíře... Před výpravou za grálem, který měl chránit před zlými silami, odpočívali batikováním, malováním či výrobou svíček. Do Kamelotu také přijeli členové skupiny historického šermu a předvedli své vystoupení. Program jednoho dne vytvořili naši nejstarší členové sami; museli se poprat s nejdeštivějším dnem tábora.

Poslední den bylo nutné rozšifrovat, kudy vede cesta za grálem, a taky

Král Artuš

Táborová základna ve Sněžném v Orlických horách se letos na začátku července na deset dní proměnila na hrad Kamelot. Celotáborové hry Král Artuš se tu i přes veškeré nástrahy koronaviru zúčastnilo 41 statečných rytířů (= členů Spongilitu).

Proč vlastně do Kamelotu přijeli? Podle všeho byl v blízkém okolí meč Excalibur a ten, kdo ho dokáže vytáhnout z balvanu, stane se králem celé Anglie. Meč byl opravdu poblíž, trpčtil se u rybníčku nedaleko tábořiště.

Všemožní muži, i Lord Pampeliška, místní popleta, se snažili, ale meč odolával. Až Artušovi, jednomu z vedoucích, se povedlo, co jiným ne. Mág Merlin ho korunoval a po zbytek pobytu pomáhal chránit Kamelot proti zlé Morganě.

Během dní v Kamelotu byli naši členové přijati do stavu rytířského a rozdělili se do rytířských družin. Zažili rytířský turnaj, skrývali se před nepřátelskou armádou, starali se o poraněné a mrtvé, snídali jako slepí a bezrucí, užili si improvizované letní kino u srubu, vydali se za Merlinem na nejvyšší bod Orlických hor, Velkou Deštnou, uklízeli ve zbrojnici (sbírali v lese lístečky s názvy věcí, ve zbrojnicích se nacházejících), řešili šifry, pro-

FOTO: VERONIKA CHALOUPKOVÁ

ho získat, což se nakonec povedlo všem rytířským družinám. K večernímu ohni pak přišla Morgana s prosbou o usmíření a tak byl Kamelot rytíři v čele s Artušem ochráněn a všichni mohli s klidem odjet domů.

A co bylo jinak než na předchozích táborech? Večerní scénky rytířských družin, hledání ztracených hodinek ve vodní nádrži, setkání s vosami a v neposlední řadě focení na polaroid. A smích? Ten nás provázel celým táborem.

Tak zase za rok! 📅

Veronika Chaloupková,
ČSOP Spongilit, Choceň

Zajímavé nálezy orchidejí

Ústřední výkonná rada Českého svazu ochránců přírody vyhlásila rok 2020 Rokem orchidejí. Pro nás, členy základní organizace ČSOP v Bludově a zároveň Orchidea klubu Brno, bylo vyhlášení této akce významným podnětem.

Začneme ale jedním starším nálezem. V červnu loňského roku jsme našli v Jeseníkách malou bílou orchidej s dominantními znaky hlístníku hnízdáku (*Neottia nidus-avis*). Studium bílých forem hlístníku se zabývá Pan Leslie Lewis z Královské akademie v Londýně. Navázali jsme s ním tedy osobní korespondenci a poslali mu svůj nález. Dne 24. června 2020 přišla odpověď, že vzácnému nálezu náleží jméno *Neottia nidus-avis f. nivea* a je to jediný nález v České republice.

Letošní vycházky za orchidemi ovlivnila epidemiologická omezení, přesto jsme od května pokračovali v mapování. Nutno podotknout, že vlivem několika po sobě jdoucích suchých roků bylo kvetoucích rostlin méně a s výrazně menším vzrůstem. Ze známých lokalit se nám nepodařilo ověřit výskyt okrotice červené v PR Pod Trlinou, kruštíku polabského v Bludovské stráni a měkčilky jednolisté v Branné.

Při dalších akcích jsme už úspěšní byli. Nález okrotice dlouholisté na Trlině u Leštiny čítal desítky jedinců; kvést zde v té době začínala i okrotice bílá. Louky s prstnatcem májovým v Janoušově a Zborově či s pětiprstkou žežulníkem v Rudolticích nám spravily náladu. Po vichřici, která vyvrátila stromy v Hanušovicích, jsme našli střešní pantoflíček v relativně dobrém kvetoucím stavu.

Hlavní úkol pro tento rok však byl ověřit lokalitu Vitošov (součást Hanušovické vrchoviny – kvadrát 6167, fyto-

geografické členění 72) s výskytem více druhů kruštíků. Na mapování se podílelo šest orchideářů a bylo velmi úspěšné. Zamapovali jsme zde výskyt kruštíku pontického, kruštíku dlouholistého, kruštíku podhorského, kruštíku růžkatého, kruštíku oddáleného a kruštíku široolistého, odkvetlé okrotice bílé a hlístníku hnízdák. Tuto lokalitu navštěvujeme již od roku 2004. Před lety jsme žádali AOPK o zajištění státní ochrany tohoto naleziště, leč bez odezvy.

Co nikdo nečekal je překvapivý a vzácný nález u Písečné (Žulovská pahorkatina – kvadrát 5867, fyto geografické členění 74a). Jedná se o kruštík ostrokvětý pravý (čtvrtý nález na území ČR; první nález byl potvrzen

Kruštík ostrokvětý pravý.

v Českém středohoří v roce 2008) a kruštík ostrokvětý přehlížený. Letošní sezónu jsme završili návštěvou lokality švihlíku krutiklasu ve Švařci nedaleko Vířské přehrady.

Jana Holinková a Roman Procházka,
ZO ČSOP Bludov

Všude se dočtete o činnosti Českého svazu ochránců přírody, ale Svaz by neexistoval bez členů. Pojdme si tedy představit ČSOP trochu jinak.

Kdo je ČSOP?

V ČSOP máme 3 078 žen a 3 806 mužů. Z toho je 1 907 členů do 18 let věku. Nejčastějším druhem členství je rodinné; v tomto členství se nachází 3 064 členů. Nejvíce členů máme ve Středočeském kraji (1 419).

Povahově převládají ohnivá znamení, nejvíce zastoupený je Beran a Lev s počtem 630 a 625. Ostatní znamení jsou v těsném závěsu. Nejméně, jen 452, máme v ČSOP Střelců.

Jako v lecjaké jiné velké společnosti, i v ČSOP převládají ve vedení muži; ve funkci předsedy základní organizace jich vystupuje 229, žen pouze 84. Ve funkci hospodářů máme naopak více žen (172 : 143). Dalším členem výboru je 187krát muž a jen 127krát žena. (Pokud se vám zdá, že součty nesedí, tak je to tím, že dva pánové předsedají hned dvěma základním organizacím současně, a jeden výbor je toho času z důvodu úmrtí neúplný.) V roli revizora – kterého nemají všechny organizace – najdeme ženu 97krát, kdežto muže 127krát.

Mezi nejzajímavější jména lze určitě zařadit paní Čendu (příjmení neuvádíme záměrně), je jediná v ČR s tímto jménem od roku 1945 a my jsme rádi, že je členem ČSOP. Naopak nejpočetnějším křestním jménem v ČSOP je Jan, je jich mezi námi celkem 245. V závěsu je Jiří a Petr a pak až následuje ženské jméno Jana v počtu 152.

Věkový průměr členů je 38,6 let, což je o téměř 4 roky méně, než je celorepublikový průměr.

Kateřina Paličková,
koordinátorka členské základny ČSOP

Stalo se...

Takřka každá druhá zpráva z téhle stránky by mohla být uvozena slovy „navzdory koronaviru, karanténě, omezením se podařilo...“, v některých případech ve značně modifikované podobě. Podstatné je, že život se nezastavil...

- 13. ročník akce **Setkání s přírodou** se uskutečnil 12.–21. července. Na různých místech republiky proběhlo 17 exkurzí do přírody se zasvěcenými průvodci z řad ČSOP, což je srovnatelné s uplynulými roky.

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

- Pokračovaly aktivity kolem **mysliveckého zákona**. Ke spolupráci s dalšími ochrannými organizacemi, o které jsme informovali v minulém čísle Krásy našeho domova, přibyla i **spolupráce s organizacemi vlastnickými** – Asociací soukromého zemědělství a Sdružením vlastníků obecních a soukromých lesů. Cílem je zabránit destrukci nedávno prosazených opatření na ochranu přirozeného zmlazení lesů, respektive tato opatření ještě posílit, a vyřadit ze seznamu lovné zvěře zvláště chráněné druhy.
- Během letních prázdnin 2020 proběhlo **21 oddílových táborů mladých ochránců přírody**, jichž se zúčastnilo 508 dětí. Přesněji řečeno, jednadvacet jich bylo nahlášeno. Je to o něco méně, než v uplynulých letech (v předešlém roce 27 táborů), ovšem vzhledem ke skutečnosti, že ještě několik týdnů před prázdninami nebylo jasné, zda tábory vůbec budou moci proběhnout, není pokles nijak výrazný. Jeden tábor musel být například na poslední chvíli zrušen, protože koronavirová opatření neumožnila včas dokončit rekonstrukci základny, na které se měl konat.
- Velká sláva se odehrála začátkem léta v severní části Bílých Karpat. V kopcích nad Valašskými Klobouky tu v režii ČSOP Kosenka proběhlo již **40. (!) kosení bělokarpatských luk**. Jde pravděpodobně o vůbec nejstarší ochrannou dobrovolnickou akci u nás. Součástí oslav bylo například čtyřicetihodinové štafetové kosení.

- 1.–4. září proběhlo odložené **Národní kolo Ekologické olympiády – Setkání vítězů**. Na Vysočinu se sjelo 11 postupujících

FOTO: ARCHIV SMOP

týmů. Soutěžící čekal terénní úkol, test odborných znalostí, poznávací modelů molekul a obhajoba terénního úkolu. Jako nejlepší z nejlepších se ukázal tým Gymnázia Botičská z Prahy.

- Posunutá byla i tradiční **setkání dárců**. Dárci sbírky Místa pro přírodu se potkali v červenci na Hraničkách na Svitavsku, kde se podařilo spatřit všechny zdejší „špeky“ z hmyzí říše, a začátkem října na libereckém Opičáku, kde obdivovali především roztodivné houby. Setkání dárců sbírky Zvíře v nouzi se podařilo letos uskutečnit pouze jedno – koncem srpna v jedné z nejstarších záchraných stanic u nás, v Libštátu.

FOTO: JAN MORAVEC

- Generálním partnerem Národní sítě záchraných stanic se stala **společnost BILLA**. Spolupráce by se však neměla omezit pouze na podporu záchraných stanic, respektive sbírky Zvíře v nouzi, ale měla by se rozvíjet i na poli různých ekologických opatření v areálech tohoto obchodního řetězce.
- Během léta a podzimu byly otevřeny další **čtyři lokality Blíž přírodě**. O sté lokalitě – naučné stezce Srdcem Českého krasu – se dočtete na str. 22. Následovalo „Naučné místo Borecké tůně“ na Tachovsku, naučná stezka Koutské a Zábřežské louky na Opavsku a Stezka jeřábka Bošíka na Vimpersku. Do konce roku by měla být hotová ještě jedna stezka v Polabí, jejíž

FOTO: KATEŘINA ADÁMKOVÁ

slavnostní otevření však proběhne až „v lepších časech“.

- Výroční **setkání pozemkových spolků** bylo odloženo z jara na podzim, ale tomu ani v náhradním termínu nebylo umožněno oficiálně se sejít. Podařilo se však uskutečnit alespoň komornější neformální setkání, takže kdo chtěl a mohl, o porci aktuálních informací a výměnu zkušeností s přáteli nepřišel. Proběhlo začátkem října na Královci v Bílých Karpatech, součástí byla i exkurze na Ščúrnici.

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

- Podzimní kolo kampaně **Ukličme svět, ukličme Česko** se uskutečnilo, i když mnozí organizátoři museli pružně reagovat na vývoj opatření. O tom, že jsou dobrovolníci stále ochotní uklízet nepořádek po svých spoluobčanech, svědčí tisíce nahlášených dobrovolných úklidů a desetitisíce rozeslaných pytlů a rukavic. Podle reportů do terénu nakonec i přes silně omezené možnosti vyrazilo uklízet na **30 000 dobrovolníků**, kteří sebrali **300 tun odpadu!** Více lidí v přírodě se bohužel projevuje na nárůstu odpadků i na přírodně nejčistších místech a také na novém strašáku mezi odpady – pohozených jednorázových rouškách.
- 19.–21. listopadu proběhl **Kurz pro hlavní vedoucí tábora a oddílů**; vzhledem k aktuálním omezením poněkud nezvykle **on-line**. „Sešlo se“ 15 účastníků, kterým se věnovalo 7 lektorů. Kurz bude dokončen na jaře, kdy proběhnou praktické části a závěrečný test. Kurz je akreditovaný Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

Skončila životní pouť Miroslava Treybala – lesníka, skauta, ochránáře

„Za ochránářem je vidět praktická práce.“ To jsou slova strakonického rodáka Ing. Miroslava Treybala (15. 4. 1927 – 18. 7. 2020) z rozhovoru, který vyšel na jaře 2007 v časopisu Krasec. Dokonale se doplňují se známým výrokem Alberta Schweitzera, který dal článku název: „Teprve láska ke všemu tvorstvu učinila z člověka lidskou bytost.“ Zároveň odpovídají aktivní a zodpovědné povaze člověka, který ovlivnil, v dobrém, osudy mnoha vrstevníků i následovníků.

23. července jej tóny skautské večerky vyprovodily při jeho poslední cestě.

Skautem se Miroslav Treybal stal v roce 1937 ve věku deseti let. To, co ve svých začátcích při přijímání za člena slíbil, plnil důsledně v osobním životě, v oddělech junáků i vodáků a stejně tak i ve svém povolání.

Zásada, že skaut je ochráncem přírody a cenných výtvarů lidských, jej přivedla nejdříve na Fakultu lesního inženýrství pražské VŠT, později k práci lesníka. V té době byl již i dobrovolným ochránářským zpravodajem a od roku 1981 se stal okresním konzervátorem státní ochrany přírody. Provedl inventarizaci

zeleně v katastru Strakonice, jezdil na nejrůznější kontroly, zabraňoval neuváženým rekultivacím biologicky hodnotných pozemků, jejich zastavěním apod., získával další zpravodaje.

Byl zakládajícím členem strakonického ZO ČSOP a tajemníkem okresního výboru ČSOP, v osmdesátých letech minulého století pomáhal při vzniku a činnosti dalších několika ZO, zasloužil se o vyhlášení 28 chráněných území a podílel se i na jejich údržbě.

Nelze ani v krátkosti vyjmenovat všechno, za co mu patří náš velký vděk.

Bylo nám ctí, že jsme se s ním mohli znát a spolupracovat s ním. 📧

*Alena a Vilém Hrdličkovi,
ZO ČSOP Strakonice*

Zemřel blanický rytíř Václav Zelený

V úterý 3. listopadu 2020 zemřel Doc. RNDr. Václav Zelený, CSc., spoluzakladatel ČSOP na okrese Benešov a dlouholetý člen ZO ČSOP ve Vlašimi, výborný botanik a dendrolog, oblíbený pedagog, zkušený pěstitel a milovník kraje pod Blaníkem.

Václav Zelený se narodil 15. srpna 1936 v Praze, ve které také většinu života prožil, nicméně jeho domovem bylo Vlašimsko, konkrétně osada Pařeží nedaleko Chotýšan. Zde také začal se svým botanizováním a založil systematický botanický výzkum tohoto regionu, organizoval zde průzkumy mykologické, algologické, systematicky dokumentoval zámecké parky Podblanicka. Inicivoval založení řady chráněných území, díky čemuž některé mimořádně cenné botanické lokality unikly náhradním rekultivacím. Aktivně se

podílel na vyhlášení CHKO Blaník a i na řadě aktivit základní organizace ČSOP ve Vlašimi, zejména na záchraně vlašimského zámeckého parku. Na národní úrovni se soustředil na studium třezalek a kopretin. Je jedním ze spoluautorů Květeny České republiky, pro kterou zpracoval 23 rodů a 5 čeledí. Zejména v souvislosti se svou pedagogickou činností

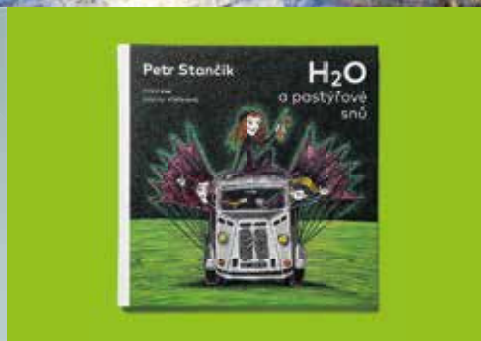
na Institutu tropického a subtropického zemědělství Vysoké školy zemědělské (dnes Česká zemědělská univerzita) se postupně specializoval na problematiku užitkových rostlin tropů a subtropů. Je autorem velkého množství odborných i popularizačních článků a samostatných knih, ale širší veřejnosti je znám především jako autor populárního atlasu „Rostliny Středozemí“, vydaného pro velký zájem opakovaně nakladatelstvím Academia.

Podrobněji o životě a díle Václava Zeleného viz medailonek k jeho osmdesátinám v Ochráně přírody č. 6/2016, nebo v „Gratulovníku přátel a kolegů“, vydaném ČSOP Vlašim v r. 2016.

Čest jeho památce! 📧

Pavel Pešout, ZO ČSOP Vlašim

Společně vracíme vodu přírodě

Zakoupením dárků, které pomáhají, uděláte radost sobě či svým blízkým a zároveň podpoříte náš dobročinný projekt Vraťme vodu přírodě.

Naše mokřady stále ubývají, přestože jsou přirozenou zásobárnou vody v krajině, útočištěm mnoha ohrožených druhů a patří mezi prostředí s největší přírodní rozmanitostí.

Proto podporujeme aktivity Českého svazu ochránců přírody na záchranu mokřadů. Nákupem dárků v našem e-shopu přispějete do veřejné sbírky na jejich záchranu.

Od zahájení projektu jsme na tyto účely věnovali již 1,6 mil. korun.

*Z ceny zakoupeného předmětu jde na konto sbírky 20–70 %.
Náš fond příspěvek zdvojnásobí a dáruje Českému svazu ochránců přírody.*

Děkujeme, že pomáháte s námi.

→ eshop.nfveolia.cz

Nadační fond
VEOLIA

Slevový voucher 100 Kč na roční předplatné*

OBJEVTE

výjimečný časopis o české přírodě

Ukázkové číslo na
www.nasepriroda.cz

*platí při on-line objednávce na www.send.cz po zadání kódu „PRIRODA100“.
Stáhněte si starší čísla Naší přírody ZDARMA na www.nasepriroda.cz

Národní program

Ochrana biodiverzity

V lednu bude vyhlášen další ročník programu. NNO si mohou podávat projekty na praktickou ochranu biodiverzity České republiky a její propagaci. www.csop.cz/biodiverzita

Generálním partnerem
národního programu
Ochrana biodiverzity jsou
Lesy České republiky, s. p.

Ministerstvo životního prostředí

Nadace
Ivana Dejmalova
pro ochranu přírody

Program letos dále podpořily
Ministerstvo životního prostředí
a Nadace Ivana Dejmalova.

Blíž přírodě

Rozvíjíme společensky odpovědnou politiku ochrany přírody s ohledem na současné a budoucí generace.

- Jsme jedním z největších firemních dárců v oblasti ochrany přírody v České republice.
- Podílíme se na zpřístupnění přírodně cenných lokalit po celé České republice.
- Pomáháme budovat naučné stezky, vyhlídky, pozorovatelny, posezení nebo interaktivní a hrací prvky v přírodě.
- Přispíváme k obnově původních ekosystémů a ochraně ohrožených rostlin a živočichů.
- Podporujeme environmentální výchovu a informovanost o ochraně přírody.
- Jsme generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody a pomáháme projektům, pro které motto Blíž přírodě je významnou součástí trvale udržitelného rozvoje.

**Pojďte s námi do přírody na
www.blizprirode.cz**